

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Cornelii Hazart Societatis Iesv Theologi Discursus Morales In Selectiora Loca Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum

Hazart, Cornelius

Antverpiæ, 1688

Pars III. Egressus filiorum Israël ex Ægypto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52700)

P A R S III.

Egressus filiorum Israël ex Ægypto.

DISCURSUS I.

Quomodo profecti sint ex Ægypto.

U rgebant illos Ægyptii ut quam primum exirent, timen-
tes ne forte iterum *Moyſes* illos novis plagis opprimeret.
Itaque cum non darent illis tempus coquendi panes qui-
bus uterentur in via, tulerunt secum massam subactam in faccis,
sine fermento, ut inde cum occasione in itinere coquerent
panes.

Tulit quoque *Moyſes*, inquit Scriptura, ossa *Ioseph* secum, eo quod
adprophet filios Israël, dicens: *Visitabit vos Deus, afferte ossa mea hinc
vobiscum.*

Egressi autem sunt per turmas suas, sexcenta fere millia peditum vi-
rorum, inquit Scriptura, absque parvulis: Sed & vulgus promiscuum
innumerabile ascendit cum eis, oves, & armenta, & animantia diversi
generis multa nimis.

Sunt qui putent Ægypto egressa esse tricies centena hominum
millia, sic enim faciunt computum suum.

1 Inquiunt, dicit *Moyſes* fuisse sexcenta millia virorum peditum,
& omnes illos armatos, seu milites.

2 Inter illos non numerantur parvuli, nec adolescentes qui nec-
dum attigerant annum vigesimum, nec mulieres, nec senes de-
crepiti, qui omnes simul, dimidiam ut minimum populi partem
conficere solent.

3 Accedebat innumerabile vulgus, qui filios *Israel* sequebantur,
forte ad *Judaismum* conversi.

Ac primo quidem venerunt ad locum quem vocarunt *Socoth*,
ibique fixere tentoria, inde profecti venerunt in *Ethan*, locum
qui jacebat ad limites solitudinis.

Et

Et ecce, inquit Scriptura, Dominus præcedebat eos ad ostendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, ut dux esset itineris utroque tempore.

Hic jam deinceps in hac profectioe *Israelitarum*, ad terram promissionis, habebimus, poene assidue in figura expressam peregrinationem nostram in hoc mundo ad cælum.

Examinemus primū. Quid fuerit aut qualis ista columna nubis quæ præcedebat per diē. Communis opinio est quod non fuerint duæ columnæ, sed una tantum quæ de die apparebat ut nubes, de nocte ut ignis: Hujus autem columnæ hæ erant proprietates. 1. Præcessit filios *Israel* per annos 40, eosque ex *Egypto* deduxit utique ad terram promissionis. 2. Ostendebat viam, ut scirent qua esset eundem per vasta deserta & invia. 3. Ista columna jam movebatur, jam quiescebat, quando movebatur, movebantur etiam castra *Hebræorum*, quando quiescebat, & manebat stans super tabernaculum, quiescebant & castra. 4. Hæc columna erat valde magna, longa, lata, & crassa instar magnæ turris, ut ab omnibus castris, quæ se facile extendebant ad sex milliaria, ubique videri posset. 5. Movebatur ab Angelo. 6. In hac columna sæpe apparebat Deus, ac loquebatur *Moyse* & *Hebræis*, suamque ostendebat gloriam ac magnificentiam. 7. Hæc columna nubis tota castra obumbrabat, & de die defendebat contra æstum solis, de nocte vero, quando erant densæ tenebræ, illuminabat. Denique paucis verbis sic illam describit *Sapiens Sapient. cap. 10. Deduxit eos in viam mirabili, & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem.*

Via cali.

Sicut *Israelite* proficiscebantur per desertum, sic nos omnes peregrinamur per mundum, qui nihil aliud est, ut inquit *David*, quam terra deserta, & invia, & inaquosa: In qua nisi aliquis sit qui nobis viam demonstret, necessario debemus errare, & currere in incertum: Propterea providit nobis misericors Deus ductorem, qui nobis idem officium præstet quod columna nubis & ignis præstabat *Judæis*.

Hic ductor non est alius nisi ipse Dei filius *Iesus christus*, qui nos præit ad celestem terram promissionis, ideo dicit *Ioan. cap. 14: Ego sum via*. Ipse est ignis & nubes, nubes qua homo, ignis qua Deus: In veteri Testamento, quando populus, inquit *Isaias*, sedebat in tenebris, tantum erat ignis, quia tunc magis opus erat timore & horrore,

horrore, hinc vix aliud clamabant Prophetæ, quam, *Deus noster ignis consumens est, Deus in igne veniet* &c. Sed quando venit lex gratiæ, & tempus misericordiæ, in quo nos jam sumus, factus est nubes, quando humanum corpus assumpsit, sub quo textit suam divinitatem, ut enim cum hominibus conversari posset, venit in carne. In nocte veteris Testamenti non tam copiosè lucebat, in die autem novi omnibus lucet. Propterea omnes vocat ut se sequantur: Quasi diceret: O Homo, quisquis es, tu in hunc mundum venisti non alium ob finem quam ut proficiscaris ad cælum, tota vita tua peregrinandum est, sed viam ignoras, quo ergo aut qua ibis? sequere me, ego te præibo: Si ardor concupiscentiæ te urat, ego ero tibi nubes ut ardorem illum temperem: Si per tenebras peccati progressus es, sequere me, ego ero tibi ignis ut illumine te, *ego enim sum lux que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, modo velit illuminari; Sed quia plurimi homines magis diligunt tenebras quam lucem, ideo tam multi currunt in præcipitia, frangunt sibi cervices, & pereunt. Defectus non est in luce, sed in hominis voluntate, qui aliam sponte viam ingreditur, quam eam in qua *Christus præcedit*.

Sicuti enim in deserto nisi filii *Israel* viam tenuissent in qua columna nubis & ignis illos præcedebat, poterant ad sinistram aut dexteram deflectere ad viam quæ non ducebat ad terram promissionis, sic variæ sunt viæ in mundo quæ non ducunt ad salutem. *Est via*, inquit *Salomon Prov. cap. 16, quæ videtur homini recta, novissima autem ejus ducunt ad interitum*. Recta videtur, quia jucunda est, vel ut ait *D. Hieronymus Epist. 4. ad Celantiam* quia vitiiis per consuetudinem quasi declivior ac mollior, & veluti quibusdam amana floribus voluptatum, sed illa via, inquit, ducit ad mortem.

De hac via dicebant olim apud *Sapientem cap. 5*: aliquot juvenes voluptuosi: *Ergo erravimus à via veritatis, & justitiæ lumen non luxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis?* Erratis miseri? per quam viam ergo ivistis? per illam quæ tota erat vestita pulcherrimis rosis, fecimus inde coronas quibus nos coronavimus: Crescebat illic præstantissimum vinum, bibimus illud ad ebrietatem: Erant illic amœnissimæ villæ, & horti deliciarum, illic plenas dedimus habenas luxuriæ: Erat illic omne genus voluptatis: Voluptas comædiarum, musicorum instrumentorum & vocum, hæc fuit vita nostra illis nos oblectari.

Tt

Ta

Talem viam ingressi estis ? Ergo verè clamatis : *Erravimus à via veritatis* : Hæc enim non est via illa, in qua *Christus* præit, & lucet, & ideo non est mirum, quod *justitia lumen non luxerit vobis*, & *justitia non sit ortus vobis*. Lumen enim illud, & sol ille non lucet nisi in via, qualis erat filiorum *Israel* in deserto, ubi Deus illos ducebat in columna nubis & ignis, non per fertiles campos, sed per terram siccam & aridam, non per amenas planities, sed per asperos montes & rupes, non ubi invenirent abundantiam omnium rerum quibus possent libidini ac voluptatibus indulgere, jam enim deerat panis, & famebant, jam deerat aqua, & sitiebant. In tali via lucet & præit *Christus*, & per illam ducit ad cælum, non ubi rosæ crescunt sed spinæ, non ubi vineæ crescunt, sed ubi vix aqua interdum suppetit ad bibendum, non ubi fructiferæ arbores, sed crucēs : Hac eundem est, hac enim nos *Christus* præcedit, adeoque quisquis hanc viam non tenet, non ad terram promissionis tendit, sed ad interitum.

Noli, inquit *Augustinus* in *Psal. 36* per aliam viam velle ire quam per illam qua ipse ivit, dura videtur, sed ipsa est tuta via, alia forte delicias habet, sed latronibus plena est.

Habet & via *Christi* suas delicias, sed vix unquam sine Passione, habet suas dulcedines, sed semper pæne mixtas amaritudine. *Christus* Matrem suam recreavit Pastorum accessu, Regum obsequio, Angelorum musica, sed ubi adolevit, magno cum dolore quæsit illum inter cognatos, videt flagellis lacerum, & morientem in Cruce.

Ipsamet recreatur in nuptiis, excipitur convivio à publicanis, audit vocem Patris de cælo clamantis, *hic est filius meus dilectus*, sed postea esuriit in deserto, expellitur à propriis civibus extra civitatem *Nazareth*, audit *Judeos* clamantes, tolle, Crucifige.

Audiunt .i. Apostoli : *Faciám vos fieri piscatores hominum*, deinde audiunt *Christum* sibi dicentem : *Mitto vos sicut oves in medio luporum*. Verum quid illis felicius recepto jam in cælum Domino ? Delapsus est in illos Spiritus S, illapsa simul scientia Scripturarum, collata eis omnium linguarum peritia, erecti claudi, baptizata una die tria hominum millia ; sed ii ad quorum imperium claudus exilierat, jacent in vinculis, à vinculis veniunt ad virgas. Quam felix erat *Petrus* cum ambularet super aquas, & quasi triumpharet de mari ? sed quid deinde ? surgit ventus, coepit mergi, & trium-

plum infecutus est timor & clamor. Cum *Hebrai* pedem *Aegypti* efferrent, auro argentoque erant onusti, sed post opes, secuta est fuitis, & fames, & qui agnum comederant, à serpentibus occiduntur. Denique in via *Christi*, numquam delicia sine marore.

Propterea videtur mihi ista via simillima campo in quo *Ionas* Propheta totus lassus consedit. Ibi usque ad delicias exceptus Propheta est. Fecit enim Deus una nocte crescere hederam, quæ intumbrabat *Ionam*, & contra solis ardores tuebatur, & gaudebat: Nondum integro elapso die, non modo exaruit hederam, sed etiam ventus urens immisus est, & tanto ardore æstuabat *Ionas*, ut irascereetur, & mortem optaret.

Et ut nullæ forent in via *Christi* deliciae, sed aliud nihil nisi dura, molesta, dolores, tædia, cruciatus, hac tamen eundem est; inquit *Augustinus*, qui enim aliam ingreditur, errat, quia illic non habet *Christum* sibi præeuntem ac prælucentem.

Alterum quod in profectione filiorum *Israel* ex *Aegypto* animadverto, est quod ait Scriptura, scilicet: *Non duxit eos Deus per viam terra Philisthym quæ vicina est, reputans ne forte peniteret eum, si videret adversum se bella consurgere, & reverteretur in Aegyptum: Sed circumduxit per viam deserti, quæ est iuxta mare rubrum.*

Per filios *Israel* jam recenter ex *Aegypto* eductos, significantur peccatores recenter à peccatis conversi. Sicuti ergo Deus filios *Israel* ducere noluit per terram *Philistym* (quæ tamen, ut inquit *Philo lib. 1. de vita Moysis*, non amplius quam trium dierum, itinere distabat à terra promissionis) ne contra illos insurgerent *Philisthini*, & ipsi in *Aegyptum* terrore perculsi, reverterentur; sic non vult Deus peccatores primum conversos obruere tentationibus, nec ab aliis dure tractari, ne redeant ad antiqua peccata.

Hæc est animadversio *D. Gregorii lib. 24. Moral. cap. 13: Ex Aegypto*, inquit, exeuntibus *Israelitis*, ex vicino bella subtrahuntur, quia relinquentibus sæculum, quædam prius tranquillitas ostendi debet, ne ipsa sua teneritudine, atque inchoatione turbati, ad hoc terribi redeant quod evaserunt.

Cum ergo posset Deus spatio ut summum quindecim dierum, illos ex *Aegypto* ducere in terram ad quam tendebant, circumduxit illos quadraginta annis per deserta ne statim initio itineris incidere in manus hostium suorum *Philisthinorum*, & mox ab egressu, iterum redirent unde venerant.

Peccatores
recenter
conversi;

Hinc apparet, inquit *D. Gregorius*, numquam dure aut rigide agendum cum iis qui se convertunt, & jam primum egrediuntur è peccatis suis, ac servitute diaboli, ne malint rursus ad illam servitutem redire, quam Deo cum tot molestiis ac rigore servire.

Unde & bene dixit quidam Interpres: Animæ sanies melius lavacro extergitur quam cauterio. Propterea *Isaias cap. 1.*, agens de peccatis *Iudæorum*, non delet ignem defuisse ad illa curanda, sed conqueritur oleum defuisse. Proculdubio erant ad manum novæculæ ad incidendum vulnera ista, sed Propheta, volebat habere incisiones, sed fascias oleo illitas ut cum suavitate sanarentur: Oleum poscit, non flammam.

Sic *Christus* mulierem illam *Samaritanam* adulteram excepit suavi ac blanda confabulatione, & sanavit.

Redierat ad Patrem filius prodigus, exceptusque est lauto convivio, supervenit senior frater ex agro, audientque fratrem tam bene exceptum, indignatus est, & ait Patri: *Numquam dedisti mihi hadum, & postquam ille filius tuus, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum*: Quid poterat amarius Patri improperare? Repressit Pater ipse suavitatem; quo modo verberibus, aut asperis verbis, aut pugnis? nullo modo: Hoc unum suaviter illi dixit: *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Sciat quisque quod vult: Ego pluris facio hujus parentis patientiam in seniore filium, quam commiserationem erga prodigum juniorem: Hic enim inflexione genuum, oculorum lachrymis, orationis submissione, miseris, totiusque corporis illuvie, impetravit à Patre ut bene tractaretur: Facile erat parenti amplexari filium lachrymantem; sed istum alium furentem, & impudentem non modo non arguere, sed filium compellare, ac opimam ei hereditatem promittere, *omnia mea tua sunt*, hoc rarum & arduum. Hoc modo ita delinitus est iste filius, fractusque illius furor blanditiis Patris, ut deinde ne verbum quidem mussarit nec de fratre suo, nec de vitulo illo occiso. Ergo clementia aptior est ad eluendas peccatorum sordes quam rigor, oleum suavitatis, quam ferrum crudelitatis.

Audite quid fecerit Deus, cum totum orbem demersisset sub aquis; ne deinceps homines ad antiqua peccata redirent, dixit ad *Noë Genes. cap. 9*: *Non erunt ultra aquæ Diluvii ad delendam universam carnem, eritque arcus meus in nubibus*: Vult inire fœdus cum ho-

hominibus ne amplius peccent, non dicit se suspensurum in aëre ingentem macharam, aut nubes disrupturum horrendis fulminibus ad terrorem, sed ponam, inquit, arcum meum in nubibus, quid illo arcu amariius? quasi diceret. Nolo peccata compefcere metu supplicii, quæ scio melius compefcenda Arcu Triumphali clementiæ: Nam peccatorum animi melius ad divinum amorem trahuntur blanditiis quam minis: Nimijs vigor ac crudelitas illos abigit, cogitque reverti ad servitutem diaboli unde exiverant. Aut ergo Deum imitare, aut si nolis, quid te immisces peccatoribus excipiendis, quando plus damni infers quam commodi.

Dicat mihi aliquis, si potest, ubi se *Christus* sævum præstiterit, vel imitem in lapsos, & tu lachrymantem *Christi* filium tantum non calcibus abigis à te. Peccavit, inquires: Numquid prodigus peccaverat? numquid non erraverat *Magdalena*? numquid innocens erat latro qui pendeat in Cruce? & quam largè copioseque illis blanditus est *Christus*? primum excepit convivio, alium excepit in Regno, nescioque an plus indullerit filio prodigo, quando illum osculo excepit, an *Magdalena*, quando permittit illi ut pedes suos oscularetur, lachrymisque rigaret?

Unde ergo erupit, truculentia ista ignota penitus Euangelio, quæ affusos ad nostros pedes pœnitentes proculcamus ut lutum, vix eis abfolutione scelerum impartita, postquam conviciorum indulgentes procellam effudimus?

DISCURSUS II.

Persequitur Pharaon cum exercitu filios Israël, dividitur Mare rubrum, transeunt sicco pede filii Israël, Pharaon cum suis submergitur.

Am duobus diverfis locis fixerant tentoria sua filii *Israel*, prout illos ducebat columna nubis & ignis. Primo in *Socoth*, deinde in *Etham*; quando Deus imperavit *Moyfi* ut inde migrarent, & in alia plane parte sua castra locarent juxta Mare, in loco dicto *Beelfepbon*, ita ut à sinistris vallati essent Mari, à dextris, & ante, præruptis montibus, adeoque ita conclusi ut vix daretur exitus: Ubi autem *Pharaon* intellexit illos non recto itinere incedere, & non abiisse ad

tres dies ut Deo sacrificarent, sicut petierant, sed potius fugere, quæ jam esse conclusos Mari, montibus, ac rupibus, non dubitabor quin illos certo haberet in manibus.

Nec mora, tulit sexcentos currus, inquit Scriptura, & duces totius exercitus, & omnem populum suum assumpsit secum, & persecutus est filios Israel: Cumque appropinquasset Pharaon, levantes filii Israel oculos, viderunt Ægyptios post se, & timuerunt valde.

Tria hic habemus. 1. Deum qui duxerat filios Israel in locum tam angustum, & undequaque conclusum, ut nulla spes appareret effugii. 2. Habemus Pharaonem magna vi persequentem Israelitas. 3. Israelitas summo timore correptos.

Quod contigit filii Israel recenter ex Ægypto egressis, in suo itinere ad terram promissionis, hoc plurimis accidit in hujus vitæ peregrinatione, vel recenter conversis à peccatis, vel etiam admodum piis ac Sanctis qui numquam graviter peccarunt.

Quoad primum: Quando, inquit textus Chaldaicus, egressi sunt filii Israel de Ægypto, iusserat illos Deus tertia aut quarta statione abire in talem locum, ubi via erat clausa eis à quatuor partibus: à dextris & à sinistris erant altissimi montes, & asperæ rupes, & deferta plena serpentibus, ante eos erat mare, post tergum eorum Pharaon & exercitus ejus: Erant ergo in summis angustiis.

Timor vanus de Prædestinatione.

Sic Deus sæpe agit cum suis amicis, ponitque in summis angustiis, permittendo ut obruantur tentationibus, ariditatibus, ac scrupulis: Itaque sint constituti ut putent se non posse evadere. Alii dicunt: O quam vehementer me hæc cogitatio vexat: Sumne apud Deum in amore vel odio? sumne prædestinatus nec no? Alii vexant se præteritis peccatis, & jam non semel remissis: Et quid ego scio, inquit, an peccata mea remissa sint? toties confessus sum, sed quid scio an bene? an dixerim prout debebam? an habuerim verum dolorem, aut firmum propositum? Alii turbant se in cogitationibus inhonestis, & putant se singulis pæne momentis peccare. Nullibi, inquit, sum securus, etiam in ipsa communione similes cogitationes occurrunt. Alii se victos credunt & cessisse se tentationibus suspicantur nisi blaterent adversus demonem. & forte in tentatione tacuerint. Alii numquam quieti sunt nisi assidue repetant suas confessiones, hinc non uno contracti in incertum vagantur, modo ad unum, modo ad alterum confessorium. Denique innumeros reperias qui clament cum

angustis mihi sunt undique: Hinc altissimi montes difficultatum quas patior in anima, inde rupes ariditatum quas patior in oratione; hinc vastum mare nescio quarum cogitationum, & inter hasce angustias calcibus imminet dæmon qui me persequitur: Ergo times sicut filii *Israel* cum viderent se in loco angusto conclusos advenientem cum exercitu *Pharaonem*? Quis, inquires, non timeret? an forte etiam ex animi pusillanimitate clamas cum filiis *Israel* contra *Moysem*. Quare nos eduxisti ex *Egypto*? ideo nos eduxisti ut moreremur in solitudine? numquid diximus tibi cum adhuc essemus in *Egypto*: Recede à nobis, ut serviamus *Egyptiis*: Multo enim melius erat vivere eis quam mori in solitudine. Ergone te pœnitet quod te ad Deum converteris? quod te virtuti & servitio Dei addixeris? vel quod vitam spiritualem amplexus sis? Ergone malles servire diabolo, & mori inter vanitates deliciasque mundanas, quam vivere Deo inter tantas angustias? quis te non dicat insanum?

Audi ergo quid *Moyfes* dixerit *Israelitis*: Nolite, inquit, timere, sed fate: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.

Uidem ego verbis alloquor turbidos illos & inquietos spiritus: Quid tu angeris vanis conscientiaë stimulis, & ais: Quid ego scio an sim in amore vel odio Dei? quid vexas te? dic mihi: Amas Deum, an odisti? amo, inquis, quid vis amplius? si amas, amaris, justus enim es & amicus Dei si amas: fieri non potest ut haeres vitæ æternæ non sit qui mori mavult, quam peccare, ad quid ergo ista dubitatio an prædestinatus sis nec ne? nemo à Deo repellitur, neminem ipse dimittit, nisi qui sponte ex domo ejus excellerit.

Et tu quid times an peccata tua quæ confessus es, sint remissa? peccaverat *David*, & jam peccatum suum confessus fuerat *Nathan* Propheta, dicens: Peccavi Domino, & audierat ex Propheta: Remissum est tibi peccatum tuum. Ille tamen singulis noctibus rigabat lacrymis stratum suum. Ecce *David* pœnitet, sed non desperat, lacrymatur, sed non obruitur, dolet, sed non ægrotat. Denique penitentiam agit, sed in lecto: Ita enim excruciabatur Propheticum illud cor commemoratione delicti, ut quasi molliter cubans in lecto, nullam quietis partem amitteret. Peccasti? dole: Confessus es? lætare: Peccatum enim remissum est; dubitas? ergo non credis *Christo* dicenti, per confessionem peccata deleri? dubitas de do-

lore

lore & proposito tuo? quæ ratio? quia fortassis relapsus es? non semper relapsus signum est infirmi propositi, sed sæpe infirmitatis naturæ; si tu feceris quod in te erat quando confitebaris, bene habet: Tu rem Deo committe, & depone vanos timores.

Et tu, quid turbas te cogitationibus inhonestis, quæ tibi etiam in communione obveniunt? castitatem nemo perdit nisi qui eam projicit, oppugnare te dæmon potest, non ideo tamen amittis victoriam, sed duplicas coronam, quando doles te tales cogitationes habere: Sed dubito, inquires, an non consenserim; si dubitas, dic tibi ipsi, non consensi, si enim consensisses, non dubitares sed scires, nec enim tam enorme peccatum latere potest in animo iusti, statim prodit seipsum. Quid curas cogitationes quas in corde excitat dæmon, si ita vivis, & sic constitutus sis, ut malles mori quam peccare? cogitet virgo quæ vel nuptam dedecent, libera tamen est, si tamen vitiis voluntate non servit: Quamvis omnia membra catenata videantur compedibus dæmonis, si sola voluntas compedibus careat, triumphat in vinculis. *Paulus* ipse sentiebat se captivum trahi à lege peccati, ita ut facere cogereque quæ nollet, verum quia alligato corpore voluntas libera scelus repellebat, virtutem in infirmitate perfecit. Verbo ut dicam: Nulus in istis cogitationibus magis timendus est quam tuus timor. Dum enim times, das locum diabolo ut fortius te aggrediatur, non enim timendo illum hostem ejicies, sed magis ad te oppugnandum excitabis. Ideo dicebat *David*: Si consistent adversum me castra, non timebo.

Et tu quid blateras adversus dæmonem turpia suggerentem? & te victum credis quia illi non obmurmuras? & forte dicis: *Va mihi quia taci*, assensus sum quia continui me, & nihil dixi. Quid? ergone desperas victoriam quia tacuisti? ego è contrario inde conipicio te victorem quia siluisti: Tunc triumphabis quando diabolum non dignaris vel verbo. Ita enim te Deus vult agere cum diabolo, sicut ipse met egit cum *Pilato*: Ipse nihil respondit *Pilato*, tu nihil responde diabolo. Per silentium, inquit *Ambrosius*, triumphavit *Christus* de *Pilato*, tu quoque de diabolo triumphabis, si sileas ab eo laceffitus. Quid ergo vexas te? quid times? putasne nos iudicium habere tam ferreum qui quoties cogitamus, toties nos reos pronuntiet? nonne, si hoc putas, frustra clamat *Christus*: *Iugum meum suave est*; quando tu illud existimas esse gravissimum? sed ipsa

veritas

veritas falli non potest, ergo tu falleris quando te vexas ac times.

Et tu, qui numquam quietus es nisi assiduè reperas tuas confessiones, quia omnes præcedentes suspectas habes. Placet confessio, sed non toties repetita, non curantur vulnera nimia & sæpius iterata curatione, sed exulcerantur; nisi obvolvantur numquam coalescent, tegi debet vulnus postquam imposita sunt emplastra. Non semper incidenda vitis est, sed suum habent tempus putationis agricolæ: Alioquin si quotidie incidatur, peribit. Frustra Deum quaris per furentes procellas ac tempestates scrupulorum: Noluit Deus in templo ædificando vel mallei ictum audiri, antequam in illud cum gloria descenderet, & putas illum apud te hospitaturum, quando in te assidue auditur strepitus fluctuum, dum vix aliud agis quam omnem conscientiæ sarcinam volvere ac revolvere? excorias cor tuum cum deberes tegere vulnus: Confessarius, instar illius *Samaritani*, oleum ac vinum per absolutionem vulneribus animæ tuæ infudit: Quid vis amplius? cave ergo ne ligaturam resolves, quanto minus antiqua vulnera attrectaveris, tanto citius convalesces.

Denique fateor scrupulos magnis anxietatibus cruciare ac turbare conscientiam, & vix unquam homines efficere Sanctos, nisi faciant quod *Moyse* cum videret filios *Israel* plenos timore & angustia: Quid fecit? Extendit, inquit Scriptura, manum suam, & virga percussit mare rubrum, *divisa est aqua, stabatque utrimque quasi murus, & ingressi sunt filii Israel per medium siccæ maris*. Et sic evasere omnes angustias ac timores.

Quid ergo tu disputas tecum? quid vexas animum scrupulis? quid turbas te inanibus umbris? quid desperas propter quisquilias? uno ictu potes omnia dispellere, *Gheest er dan eenen slag in*, ut Belgicè loquimur, percutite mare rubrum, confide sanguini *Christi* pro te tam copiose effuso, ille dabit tibi viam qua evadas, & per illud mare transibis ad cordis securitatem; quis enim, nisi insanus, desperet? quis se turbet aut vexet, qui sincere credit sanguinem *Christi* effusum non ad terrorem, sed solatium nostrum, quid te tandem sanabit, si hoc non potest? Actum est de te nisi eo confugas, & clamet cum *D. Thoma*: Anima *Christi* sanctifica me, corpus *Christi* salva me, sanguis *Christi* inebria me, aqua lateris *Christi* lava me, passio *Christi* conforta me, intra vulnera tua absconde me, ab hoste maligno defende me &c.

Jam *Israelita* sicco pede rubrum mare transierant, quando *Pha-
rao*, & omnis equitatus & currus ejus, ingressi sunt post eos per medium
maris. Iamque, inquit Scriptura, advenerat vigilia matutina, & ecce
respicens Dominus super castra *Aegyptiorum* per columnam nubis & ignis,
interfecit exercitum eorum, & subvertit rotas curruum, ferebanturque
profundum: Dixerunt ergo *Aegyptii*: Fugiamus *Israel*, Dominus enim
pugnat pro eis contra nos; Extenditque *Moyſes* manum contra mare, re-
versumque est ad priorem locum, fugientibusque *Aegyptiis*, occurrit
aque, & involvit eos Dominus in mediis fluctibus, nec unus quidem su-
persuit ex eis.

Quis ita turbatus conscientia, quis ita oppressus angustiis, qui
omni depulso timore, non confidat, in Domino, & speret in Deo
suo, quando audit *Pharaonem* cum toto exercitu submersum in
mari, & filios *Israel*, ab omnibus angustiis, in quibus fuerant, li-
beratos? Jam pridem diabolus submersus est in mari rubro sangui-
nis *Christi*: Et tu adhuc vexas te? adhuc dubitas de victoria? ad-
huc illum times te persequentem? quid adhuc te vexant peccata
quae per confessionem simul cum daemone periere in mari sangui-
nis *Christi*? oblivisceris beneficium quod tibi praestitit Deus, quan-
do dubitas an peccata remissa adhuc vivant. Cave, ne metu tuo
extrahas infernalem *Pharaonem* ex undis, & dum toties conscien-
tiam, & peccata exploras, iterum resurgant quae perierant, dum
magis te crucias peccatis imaginariis, quam antea cruciatus fuisti
à vero peccato. Sine perditum quod perit: Noli inquirere an dae-
mon adhuc supersit: Esto certus illum esse submersum, adeoque
jam esto securus.

At, inquires, dicit Scriptura quod filii *Israel* adhuc timuerint post
Pharaonem submersum: Fateor, & miror: Non miror, illos timuisse
antequam sicco pede transierent per medium mare, urgentibus
à tergo hostibus, & extremam internecionem minantibus: Sed
post totum *Pharaonis* exercitum, nullo superstite, deletum, timuisse,
videtur pusillanimitatis fuisse, non fortitudinis. At dicit
Scriptura illos timuisse Dominum. Hoc est aliud. Bonus enim timor
est timere Dominum, ne & nos plectat, quando illum videmus alieni
punientem, aliqui enim plectuntur ut multi corrigantur, juxta il-
lud *Cypriani Serm. 5 de lapsis*: Tormenta paucorum, exempla sunt
omnium, discunt enim homines sibi cavere, dum ex alieno malo
sapientiores facti absterrentur à malo.

Sic Deus voluit ut pœna *Caini* reliquorum omnium foret medicina: Occiderat ille fratrem suum, statuit illi Deus in pœnam ut esset profugus super terram, totumque orbem obambulare, *posuitque*, inquit Scriptura, *in eo signum*, hoc est, ut toto corpore tremere, & sine voce omnibus quasi acclamaret, ego fratrem occidi, ergo omnes sibi caveant tale scelus committere, ne plectantur ut ego. Audiamus super hacre *Chrysostrum*; sic ille Deum facit loquentem ad *Cain Hom. 19 in Genes.* Relinquam te posteritati magistrum, ut tui spectaculum illi sit admonitio, nullusque exemplum tuum sequatur: Ista in toto vitæ tuæ decursu resolutio nervorum posteritati utilis erit, & id quod solus nullo præsentente operatus es, hoc dicent omnes qui te gementem & trementem videbunt, nullusque talia audeat facere qualia tu, ne in eandem pœnam incidat.

Etiam bestiarum quasi sapientiores fiunt punitione unius, si enim lupi alibi regnent, & unus suspendatur in via, omnes aufugiunt, ut periculum vitent, idem narrat *Albertus magnus* de serpentibus; sic bestiarum unius exemplo doctæ sibi consulunt, quid ergo facient animalia rationalia?

Itaque idcirco timebant filii *Israel* cum viderent totum *Pharaonis* exercitum submersum in mari, timentes ne & ipsi perirent, sed mox timor ille evanuit, cum se viderent in salvo, tunc enim omni timore deposito, inceperunt exultare præ gaudio, tripudare, & canere, & gratias agere Deo, quod illos ab omni angustia, in qua fuerant, liberasset, & eripisset de manibus *Pharaonis*.

DISCURSUS III.

Filii Israël prosequuntur iter suum, & veniunt in Marâ

Submerso *Pharaone* in mari, extulit *Moses* vocem suam, simul cum omni populo, & cecinit, inquit Scriptura, *carmen hoc Domino: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum & ascensorem dejecit in mare, & reliqua: Maria* quoque soror ejus, *sumpsit tympanum in manu, egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis,*

V V 2

panis,

panis, & choris, quibus præcinebat idem canticum quod fecerat, & cecinerat Moyses cum viris.

Gratiis Deo hoc modo actis, iussit Moyses à mari rubro moveri castra, & profequi iter, veneruntque in desertum quod vocatur Sur: Ambulaveruntque tribus diebus per solitudinem, & non inveniebant aquam. Et venerunt in Mara, nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod essent amara, & murmuravit populus contra Moysen, dicens: Quid bibemus? At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum, quod cum mississet in aquas, in dulcedinem versa sunt.

Hic incipit Deus probare constantiam, patientiam & fidem Israelitarum. Duxit illos in solitudinem ubi tribus diebus nullam invenerunt aquam ut biberent, cum ergo tribus diebus sitim fuissent passi, duxit illos in Mara, ubi quidem aquas invenerunt, sed tam amaras ut non possent bibere. Tunc inceperunt murmurare, & clamare contra Moysen, perimus siti, quid bibemus?

Quam bene dixit David Psal. 105. *Cito defecerunt: Quomodo hoc quia obliti sunt Deum qui salvavit eos, qui fecit mirabilia in mari rubro.* Fierine potest? non amplius quam tres dies transierant cum viderent submersos in mari omnes Egyptios, ut Deus illos manibus eorum eriperet, cum toti effusi in gaudium, cantarent canticum Domino, saltarent, luderent instrumentis, ut Deo gratias agerent, & hoc tam cito obliti sunt, & eo usque à fervore delapsi, ut iam murmurent contra Deum & Moysen? cui causæ hoc adscribemus? malitiæ an infirmitati humanæ? nescio; hoc scio quod Paulus clamat 1 Corinth. cap. 10. *Qui stat videat ne cadat*, omnes alloquitur, nullo excepto, ut nemo, quantumvis Sanctus, non nimum veribus suis fidat, sed timeat, & caveat à lapsu. Scrupulos detestor, timorem laudo: Timent scrupulosi quidem, sed stultè, ubi non est timendum, dum enim res nullius momenti timent, maxime sæpe non curant; stultus timor, ego enim nullam hominum conditionem esse existimo, quæ minus timeat graviora peccata, quam eam quæ hæret in nugis, & minimis nullius prorsus momenti: Ut Christus dixit de Phariseis & scribis Matth. cap. 23, quod culicem excollarent, & camelum deglutirent, quod ad mensam non auderent accedere illotis manibus, & in animo pleni essent omni spurcitia, quod peccatum putarent non lavare scutellas & calices, cum viduas bonis spoliarent; denique cum hærent in minimis, Dominum crucifixere. Sic videas interdum aliquos diebus jejunii pondus coenæ vesper-

vespertina tam religiosæ examinare, ut etiam videantur uvam passam aut ficum ad libram appendere, cum liberrime passim, per detractiones devorent carnes proximi, aut per turpia colloquia innocentium animas fædent, ac spolient. Non est iste timor sanctorum, sed timor hypocritarum; timor Sanctorum est, non nimium sibi confidere, sed sibi cavere in omnibus, quibus possint Deum offendere. Et hoc est quod *Paulus* ait: *Qui stat, videat ne cadat*, non enim exiit omnem humanam infirmitatem qui Sanctus est: Etiam post longas orationes, Meditationes, Contemplationes post multa jejunia, post severas corporis castigationes, remanet fomes qui possit accendi, nisi diligentissime, & cum timore Domini provideamus.

Noli unquam dicere, jam hostem vici, tot annis Deo servivi, in tuto sum: non prodest, adhuc time. Statua illa quam in somno videbat *Nabuchodonosor*, aureum caput habebat, argenteum pectus, ære munita erat, & ferro robusta, nihilominus lapillo casu devoluto, non modo icta, sed eversa, & in favillas redacta est: Non nido, inquires naturæ, sed gratiæ Dei: An tu magis abundas gratia quam *Paulus*? an lux de caelo te circumfulsit? an *Christo* collocutus es? an fuisti raptus in cælum? an mortuos excitasti? & nihilominus post hæc timuit *Paulus*: *Castigo, inquit, Corpus meum, & in servitum redigo*. Quare? quia timeo, ne cum aliis predicavero, ipse reprobus efficiar. *Petrus*, qui integram cohortem militum non timuerat, *Phariseorum* ministros qui venerant ad *Christum* capiendum armati fustibus & gladiis, & sarissis, contempserat: Qui rupis instar erat, supra quam fundata erat Ecclesia, ancillam expavit, & ad illius vocem rupes tam firma succubuit *David* choris & choreis puellarum excipitur post Triumphum, & in tanta lubricitate ætatis, militiae, Victoriæ, plausuumque impollutus evadit, ætate, bello, & curis jam gravis, procul conspicit fæminam, & corrui: *Thomas* inter Crucis tormenta perstat fidelis, in gloria Resurrectionis *Christi* fædatur, & post victoriam fugit.

Mare hæc vita est; non una navis, postquam evaserat scopulos, in ipso portu naufragium passa est. Propterea ex eremo sua clamat *D. Hieronymus Epist. ad Heliodor.* Expedite rudentes, suspendite vela, parentur anchoræ, Crux figatur in malo, noli tranquillitate fidere, magnos hic campus montes habet, & ut ait *Seneca*, momento Mare vertitur, & eodem die, ubi luserunt navigia, sorbentur.

Sic etiam, instar aëris, humanus animus, modo rores pluit, modo fulmina jaculatur, & non raro idem vapor, solis lumine coloratur in iridem, serenitatis indicium, &, mox alterius vaporis vi divulgus, ad horrorem strepit, & tonat. Denique cor nostrum officina figuli est, in qua ex eadem massa luti, modo phialæ fiunt ad ornamentum Altaris, modo ollæ ad servitium culinae.

Vide ergo an non merito clamet D. Apostolus *Paulus*: *Qui stat, videat ne cadat*. Stabant ad Mare rubum *Israelite*, cantabant Domino, agebant gratias plenis vocibus, & post tres dies cecidere, quando inceperunt murmurare contra Deum, quia primo non habebant aquas quas biberent, deinde tam amaras ut non possent bibere.

Audite modo quid fecerit *Moyse*: *Misit*, inquit Scriptura, *lignum in aquas, & versa sunt in dulcedinem*.

Disputant hic interpretes an illud lignum quod nobis incognitum est, vim naturalem dulcorandi habuerit sicut V.G. glyceriza, vel mel, vel faccharum: Aliqui putant quod sic. Alii tamen putant simul fuisse Miraculum quod illud lignum tam cito, & tantam aquarum copiam vertere potuerit in dulcedinem: *Iudei* vero putant fuisse lignum amarissimum, ergo tanto majus Miraculum, quod ex amaritudine potuerit prodire dulcedo, tantoque magis convenit opinioni in qua omnes Christiani conveniunt, scilicet quod illud lignum nihil aliud fuerit quam vera figura ligni Crucis, cujus sola memoria suavè reddit quidquid in hac vita nobis amarum est. Nulla enim, inquit *Bernardus Serm. 65 ex parvis* tanta amaritudo est quam Crux *Christi* non dulcoret. *Christus* enim, inquit *Chrysostomus in Psal. 115*, ipsam etiam mortis amaritudinem, qui nihil amarius, exinanivit, & dulcedinem affudit.

Alludit *Bernardus* ad illud quod olim contigit Prophetis sub *Eliseo*, quod Regum historia lib. 4. cap. 4 sic narrat: *Eliseus reversus in Galgala, dixit uni de pueris suis, pone ollam grandem, & coque pulmentum filii Prophetarum, & unus egressus in agrum ut colligeret herbas agrestes, invenit quasi vitem agrestem, & collegit ex ea colocynthidas, & implevit pallium suum, & reversus conscidit in ollam pulmenti: Infuderunt ergo socii ut comederent, cumque gustassent de coctione, exclamaverunt, dicentes: Mors in olla vir Dei, & non potuerunt comedere propter amaritudinem.*

Ad has querelas, inquit Propheta: *Afferte farinam, cumque sub-*

sent misit in ollam, & ait, infunde turba ut comedant, & non fuit amplius quidquam amaritudinis in olla, sed optimus sapor & dulcedo.

Idem est de Cruce *Christi*, & amaritudine vitæ humanæ: Quam multæ ac variæ sint hujus vitæ amaritudines quis est qui non experitur? Inspice domos: Hic videbis jacturam bonorum, mors est in olla, in qua servabatur pecunia, jam amaritudine plena est: Ibi videbis agrum qui gravi morbo jam diu decubuit, mors est in olla, amaritudo in corde propter sanitatem amissam: Hic videbis magnas difficultates inter maritum & uxorem, mors est in olla, amaritudo in conjugio: Ibi videbis discolos filios, mors est in olla, amaritudo in corde parentum; quid facto opus? affer aliquid illius farinæ quæ confecta fuit in Cruce, cum *Christi* Corpus, quasi in mola contereretur, cogita quid ille fuerit pro te passus, nulla tanta amaritudo est, ut inquit *Bernardus*, quam ista farina non dulcoret: Mitte lignum Crucis in aquas amaras tribulationum tuarum, & vertentur in dulcedinem.

Si nescis qualis fuerit *Christus* in Cruce, audi quomodo illum describat *Isaias* Propheta cap. 53. *Fuit, inquit, despectus & novissimus virum, vir dolorum, & sciens infirmitatem: Verè languores nostros ipse portavit, & nos putavimus eum leprosum, & percussum à Deo.*

1. Fuit despectus, imo habitus pro vilissimo hominum; & tu quereris quod non æstimeris, aut alii contemptibiliter de te loquantur? vis ne ergo primus esse inter omnes, dum *Christus* novissimus fuit?

2. Fuit vir dolorum, toto nempe Corpore doloribus excruciat: & tu unius acus puncturam vix fers, cum deberes rejicere clavos, nec flagella, nec spinas?

3. Sciebat *Christus* infirmitatem, quia plus quam satis expertus erat: Et tu quereris de dolore capitis, vel pedis, cum deberes etiam graviores morbos de manu Dei recipere?

4. Pro alienis peccatis punitus est: Quam durum est nihil peccasse, & tanta pati? illi peccaverant à quibus cruciabatur: Et putas tu, si quidquid pateris, sine culpa, & innocentem pati?

Hæc si tecum ipse perpenderes aliquando de *Christo* in ligno Crucis pendente, mitteres lignum in tuas aquas amaras, & mox in dulcedinem verterentur, nisi gustus tuus ita corruptus sit, ut quod *Christo* dulce fuit, tibi uni videatur amarum.

Quid hac in re vis manifestius quam exemplum *Pauli*? *Repletus sum,*

Vita nostra amaritudines Crucis Christi dulcescunt.

sum, inquit 2. Corinth. cap. 7, consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

Non ait simpliciter, habui solatium, sed repletus fui, non dicit tantum se gavifum fuisse, sed ita repletum ut gaudium exundaret, & hoc non in una alterave tribulatione tantum, sed in omni. Et quis tribulationes ejus enumeret? Virgas, lapides, catenas, exilia, carcerem, stigmata, naufragia, sitim, famem, nuditatem, gladios, timores, pugnas, pericula: Et tamen in omnibus tribulationibus illis non gaudet tantum, sed gaudio superabundat.

Unde hæc tanta dulcedo & voluptas in *Paulo* à Cruce: Ubi hoc dicit? *Galatas cap. 6: Mihi autem abest gloriari nisi in Cruce Domini nostri Iesu Christi.* Rursum *cap. 2: Ego Christo confixus sum Crucem.* Amor & desiderium *Pauli* patiendi pro *Christo* illum Crucem confixerat, & ex isto amore tanta dulcedo ut non crux, sed mollis culcitra videretur.

Propterea ut *Christus* hunc in nobis amorem excitaret magis, magisque desiderium illud acueret, quid fecit? Crucem in quo pendit in cælum transvexit, non præsepe in quo à Matre reclinat- tus est, non mensam in qua sanguinis sui mysteria instituit, non navim è qua prædicavit, sed solam Crucem collocavit in cælo, postea ab Angelis producendam in die judicii; ut inde disceremus Crucis suavitatem quam voluit servari in cælo, ubi omnia manant lacte & melle, juxta illud *Davidis Psal. 30: Quam magna multitudo dulcedinis tua Domine quam abscondisti timentibus te?*

Denique filii *Israel* profecti ex *Mara*, venerunt in *Elim*, & ibi, inquit Scriptura, *invenerunt duodecim fontes, & septuaginta palmis:* Mirabilis Deus qui hanc nostræ vitæ peregrinationem ita disposuit ut prospera succedant adversis, & rursus adversa sequantur prospera; primum fit ne despondeamus animum, alterum ut probemur.

Tentamur sed non perpetuo, nam post tentationem reficimur, & consolationes succedunt. Sic post victoriam *Maris rubri* venerunt *Israelite* in amaritudinem, post amaritudinem venerunt in *Elim* locum amænum rigatum duodecim fontibus, & plantatum septuaginta palmis, ubi habebant quod biberent & comederent. Hoc est proprie peregrinum esse, nunc incedere per vias lutosas, nunc per amænas, jam per asperos montes, jam per pulchras vales, nunc per grandinem, ventos, ac pluvias, nunc per cælum ferentium, jam per fulmina & tonitrua, jam per temperatos solis ardores

Jores, delicatus & mollis peregrinus est, qui semper, & omnia vult habere juxta commoda sua, & vota: Frustra est, numquam hoc fiet, ergo quidquid demum in hoc vitæ itinere nobis obvenerit, pergendum est, & dicendum si tenebræ ingruant, cum *Iob cap. 17:*
Post tenebras spero lucem, post tempestates sudum calum.

DISCURSUS IV.

Murmurant filii Israel. Pluit Manna Deus de calo.

Am trigesimus dies illuxerat, quo filii *Israel* egressi fuerant ex *Egypto*. Jam quinque diversis locis fixerant tentoria sua. 1. In *Senith*. 2. In *Etham*. 3. In *Beelsephon*. 4. In *Mara*. 5. In *Elim*, jam rursum jubentur castra movere, & ducente illos columna nubis & ignis, venerunt, inquit Scriptura, in desertum *Sin*, & sicuti in *Mara* non invenerant quod biberent, sic nec hic invenerunt quod comederent, erat enim desertum *Sin* plenum rubetis & spinis. Sicuti ergo in *Mara* murmuraverant quia patiebantur sitim, ita hic murmurarunt quia patiebantur famem, dixerunt enim ad *Moysem* & *Aaron*: *Vinam mortui essemus per manum Domini in terrâ Egypti, quando sedebamus super ollas carniû, & comedebamus panem in saturitate, cur eduxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame?*

Interumne incipiunt hi homines murmurare? contra quem? contra *Moysem* & *Aaron*, inquit Scriptura; quid illi mali commiserant? *Eduxistis*, inquiunt, *nos in desertum istud, ut occideretis*, postremum est intolerabilis injuria illata tantis Viris quales erant *Moyse* & *Aaron*. Quid? illi ne vos volunt occidere sine quibus jam pridem fuissetis mortui in *Egypto*? quæ apparentia? quæ hæc loquendi infamia & furor?

Alterum est apertum mendacium, dicitis quod *Moyse* & *Aaron* vos in desertum istud eduxerint, falsum est: Vidistis enim oculis vestris Deum in columna vos præcedentem & ducentem, & viam monstrantem, ad illud desertum: Ergo non murmuratis contra *Moysem* & *Aaron*, sed contra Deum: Quid vultis habere? perimus fame: Quid inde? melior erat conditio nostra in *Egypto*, ibi comedebamus carnes & panes in saturitate: Hoc
 X X etiam

etiam falsum est, sed esto: Tunc volebat Deus vos esse in tali conditione, nunc vero in alia, an non licet illi facere quod vult?

Sed quid reprehendo in *Israelitis*, quod etiamnum ubique terrarum & quotidie fieri videmus in omnibus pæne hominibus? Quot ubique querelæ ac murmuraciones, interea dum versamur in itinere hujus vitæ? Quare hoc? quia videtur Deus nemini posse satisfacere. Si Deus benefacit, vellemus plura, si plura conferrat, vellemus alia, si nobis subtrahat bona, desperamus. Denique optarem aliquem videre qui prorsus vivat sua sorte contentus; Certe *Severinus Boethius*, magnus ille Consul *Romanus*, & de *consol. Philosoph. Prosa 4.*, putat neminem esse.

Ejusdem opinionis erat Poëta *Horatius Satyra 1.*, & inquit rationem cur hoc ita fiat: Qui fit, inquit, ut nemo sua sorte contentus vivat? optime respondet: Quia, inquit, semper fortunam alienam aspicimus, & semper nobis melior ac jucundior aliena videtur conditio, non tantum si inferioris sumus conditionis, sed etiam æqualis; Et hoc inde oritur quia sumus sicut filii *Israel*, qui non agnoscebant se ductos ab ipsomet Deo in desertum *Sin.*, & in tali conditione illic collocatos ut omnia illis deessent.

Numquid Deus novit quid cuique expediat? Ille te constituit in illa conditione in qua es: Servus es, vel ancilla? quid murmuras? quia nec nocte, nec die habeo quietem, quidquid ago non possum satisfacere Dominæ, illa jurgatur de mane in Vesperam: Fateor, difficile est, sed Deus te posuit in ista conditione, quia sciebat hoc tibi expedire.

Pauper es? famem pateris? stramen forte habes pro lecto, poris frigore male testus, molestum est: Sed Deus te in ista conditione constituit: Ergo si murmuras, murmur tuum est contra Deum, ille sciebat quid tibi expediret.

Conjugatus es? quid ais? aisne tibi impossibile esse in tali statu salutem operari? certo tibi constare te ad hunc statum à Deo non esse vocatum? à parentibus inductum fuisse? quod si omnia prævidisses quæ tibi evenêre, numquam animum te adjecturum fuisse conjugio? sed quænam tibi evenêre? mille molestiæ, mille difficultates ex omni parte: Ideone murmuras? murmuras contra Deum: Quia ille voluit te in tali esse conditione, quia sciebat hoc tibi expedire.

Spiritualis virgo es? numquid contenta es? nullo modo: Quippe ni? quia tam arida sum ut non lubeat orare, nullum habeo gustum in rebus divinis, non sapit lectio spiritualis, non Meditatio, non communio, nusquam invenio solatium, obruor tentationibus: Quid ergo vis? melius fuisset si religiosa facta fuisset: Ergone murmuras contra Deum quod te in tali statu posuerit? dic ergo aperte quod nesciverit quid tibi expediret.

Opifex es? quid agis? totos dies laborare pro victu: Velle sine aliud agere? quid velles? abundare divitiis, indulgere genio, ducere commodos dies, omnia habere ad votum? at Deus hoc noluit, voluit te ponere in tali conditione quæ tibi expediebat: Quid vis amplius? si murmuras contra conditionem tuam, murmuras contra Deum.

Eger es? Non dubito quin malles sanus esse, hoc est naturale ut quisque velit potius sanus esse quam æger: An ideo putas te eum ratione murmurare & conqueri de morbo? utrumque donum Dei est, & sanitas & morbus, voluit te Deus honorare dono ægritudinis: Quid habes contra? dicit enim Apostolus Paulus 1 Cor. cap. 7: *Vnusquisque proprium donum habet à Deo, alius sic, alius vero sic: Vnusquisque vero, sicut eum vocavit Deus, ita ambulet, & in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.*

Non omnes conditiones conveniunt omnibus, nec ideo ille status felicior est quia tibi aridet, sed quia tibi conducibilior: Nec omne quod præstantius est, conducibilius est. Præstantior est gladius acu, & malleo, non tamen fartori aut fabro conducibilior est gladius quam acus & malleus, ut suam artem exerceant.

Itaque omnibus bene expensis, quod vix ullus vivat sua sorte contentus, hoc inde potissimum oritur quod tædeat illum difficultatum quas patitur, sicut tædebat *Israelitas* illius loci ubi famem patiebantur.

Sed hæc nostra miseria est quod intentos semper oculos habeamus in molestias proprias, raro in alienas; quod si omnium aliorum difficultates nobis notæ forent, non tam facile nos tæderet nostrarum, consequenter nec conditionis nostræ, nec status.

Patebit hoc ex illo quod contigit olim *Cretensibus*. Rogaverant illi, multis sacrificiis precibusque oblatis, *Iovem* supremum Deo-

rum qui natus erat *Cyete*, ut cives ac populares suos omnibus adversitatibus, difficultatibus, ac crucibus liberaret. Respondit *Jupiter* hoc fieri non posse, dicens hoc repugnare conditioni vite humanæ, quæ non potest esse absque miseriis atque molestiis. Hoc audito aliud postularunt, nempe ut possent difficultates suas inter se mutuo commutare: Per melicet, inquit *Jupiter*. Hac facultate obtenta, præconis voce promulgari fecerunt, ut qui vellent, statuto die comparerent in foro, & quisque suas Cruces exponeret. Comparuere conjugati, & exposuit maritus difficultates quas habebat cum uxore, liberis, & familia: Et est ne, inquit, aliquis qui vult mecum commutare? uxor afferebat quæ patiebatur à viro; Viduæ desolationes atque oppressiones suas narrabat, & sic de reliquis: Ubi vero singuli aliorum difficultates, cum suis, quasi iusta lance, appenderent, deprehenderunt alienas suis longe præponderare, suasque adhuc è minimis esse; & sic sua quisque sorte contenti, domum abierunt, solliciti ut in posterum eam patienter ferrent. Quod si hoc quisque nostrum etiam faceret, numquam nos tæderet conditionis vel status, sed cum patientia ferremus quod Deus nobis imposuit, & non murmurarem.

Quid fecit Deus cum audiret filios *Israel* murmurantes? Videte, & admiramini Dei clementiam. Jam tertio murmuraverant, & tamen Deus dissimulat, & tacet, imo etiam beneficia promittit, non propter ipsorum murmuraciones, sed propter suam gloriam, ut staret suis promissis: In verbo enim Dei *Egypto* exierant ut irent in terram promissionis, noluit ergo omnes disperdere ut se veracem ostenderet.

Quid ergo egit? audite Scripturam: Apparuit, inquit, Dominus *Moyse* & dixit ad eum: *Ecce ego cras mane pluam vobis panes de caelo, & saturabimini.* Cum ergo aurora diei crastinæ illuxisset jacuit ros per circuitum castrorum, in similitudinem pruinae, operiebatque totam superficiem terræ. Quod cum vidissent filii *Israel*, dixerunt ad invicem: *Manna! quid est hoc? ignorabant enim quid esset: Quibus ait Moyse: Iste est panis quem Dominus dedit vobis ad vescendum.* Et quia clamaverant admirabundi *Manna*, hinc panis ille vocatus *Manna* vel *Manna*.

Manna autem quoad exteriora erat hujusmodi. 1. Erat parvum & rotundum fere sicut grando, seu, ut loquitur Scriptura, sicut *semen*

men coriandri. 2. Quoad colorem erat nive candidius, vel, ut ajunt Septuaginta, instar Cryfalli: Cadebat autem de cælo hoc modo: Prius cadebat ros qui totam terram tegebat, ita ut nullæ aquæ apparerent aut fordes quæ Manna maculare possent: Super rorem istum cadebat Manna, & rursus super Manna alius ros instar pruinae quæ Manna tegebat: Cum autem sol oriretur, superior ille ros liquebat, & apparebat Manna, & tunc colligebant illud filii Israël.

Quoad interiorem vero virtutem, sic illam describit *Sapiens cap. 16. Angelorum esca nutritivisti populum tuum, & paratum panem de celo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis spiritus suavitatem. Substantia enim tua, dulcedinem tuam, quam in filios habes, ostendebat, & deserviens uniuscujusque voluntati, ad quod quisque volebat, convertebatur.* Ergo in unico illo cibo erant omnium aliorum ciborum sapes, prout quisque habere volebat: Quod ita explicat *D. Hieronymus in Psal. 147.* Qui Manna comedebat, si desiderabat mala, si pyrum, si uvam, si panem, si carnes, secundum qualitatem & voluntatem comedentis, ita & sapor in Manna erat.

Vix scio unum Patrem, qui non dixerit hunc panem fuisse vitam imaginem, & figuram corporis *Christi* in Eucharistia; nec mirum, quia ipsemet *Christus* hoc dixit *Ioan. cap. 6. Patres vestri, inquit, manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt, qui manducant hunc panem, vivet in aeternum.*

Videte modo quanta sit convenientia inter Manna & Eucharistiam. 1. Dicitur Manna pluisse de cælo, ideo *Psal. 77* panis cæli vocatur: De Eucharistia dicit *Christus Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens*, ideo etiam seipsum panem vitæ æternæ appellat, utpote qui non tantum panis de cælo est, sed etiam qui nos ducit ad cælum, quia hoc pane roboramur & alimur in hac solitudine mundi ut perveniamus ad cælum, sicuti filii *Israël* alebantur Manna in deserto ut pervenirent ad terram promissionis; si quis autem ex cibo *Christi* alimentum non habet aut robur, signum est quod stomachum habeat plane corruptum, animam sordibus plenam, vel certe obliviscatur sumere Eucharistiam, unde cor habet tam aridum utcum *Davide* dicere possit *Psal. 101. Aruit cor meum quia obliviscor sum comedere panem meum.*

2. Manna angelorum panis vocatur quod manibus illorum conficere-

ficeretur. *Christus* vero, melius adhuc dicitur panis angelorum, quia ipsi illo pane vescuntur in cælo: Sicuti enim nos illo vescimur, sed sub specie panis, sic illi eo vescuntur, sed sine ullo tegumento facie ad faciem, & hoc est quod olim angelus *Raphael* dicebat *Tobie*. *Ego cibo invisibili utor qui ab hominibus videri non potest*, scilicet contemplatione divinitatis, qua & nos fruimur, quamvis alio modo, in Ven. Sacramento.

3 *Manna*, inquit *Sapiens*, cap. 16 habebat in se omnis saporis suavitatem: *Eucharistia*, *Cyprianus* ait *Serm. de Cena*: Omnium exsuperat dulcedinum voluptates: Vel, ut ait *Bernardus*: Est dulcedo dulcedinum: Unde hoc? quia sicuti *Moses* vocat terram promissionis, terram lacte & melle manantem, sic, & adhuc magis vocari debet regio cæli, terra enim promissionis, cæli tantum erat figura; sumptio autem *Eucharistiæ* est præludium voluptatum celestium, nam ut ait *Matthias Wormatiensis*: Nos habemus sub Sacramento quod Sancti habent in cælis sine velamento: Ergo sicuti in cælo omnia fluunt lacte & melle, sic necesse est etiam fieri in *Eucharistia*: Et hoc est quod clamat *David* *Psal. 30*. *O quam magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te! quam abscondisti*, inquit, scilicet sub specie panis & vini, quo Sancti palam & aperte fruuntur in cælo.

4 *Manna* habebat in se omnium ciborum saporis prout quisque volebat: Sic quando accedimus ad mensam divinam, petit *Christus* à singulis, quid vis? Vis liberari à tentationibus? fiat: Vis habere consolationes divinas? fiat: Vis habere fortitudinem in adversis? fiat: Vis filios habere morigeros? fiat: Vis pacem habere in conjugio? fiat: Vis habere hanc vel istam virtutem? fiat: Denique, ut aiebat *Christus* Apostolis: *Quodcumque volueritis petite, & si bene petatis, fiet vobis*: Nam ut ait *Chrysostomus*, *Christus* in *Eucharistia* aperuit thesaurum omnium divitiarum ac gratiarum.

5 *Manna* descendebat de nocte: *Christus* Venerabile Sacramentum etiam de nocte instituit, sic enim ait *Paulus* 1 *Cor. cap. 11*. *Noctem qua tradebatur Dominus Iesus, accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit: Accipite, & manducate: Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur*.

6 Non descendebat *Manna* in terram, nisi hæc prius esset purgata à vento, & rore; Per ventum, ut *Abulensis* *Exodi cap. 16* existimat, dispergebantur pulveres, per rorem, qui semper prius descendebat

debat quam Manna, tegebantur sordes, & tunc descendebat Manna. Sic antequam *Christus* in animam nostram descendat, oportet illam esse omni ex parte puram & mundam ut nihil sordium appareat, sed omnia rore gratiæ resperfa, ut nihil sit quod displiceat fonti illi totius puritatis ad quem accedimus: Hinc solebat olim Diaconus alta voce clamare sub Missa, *Sancta sanctis*.

7 Non datur Manna filiis *Israel* nisi cum jam deseruissent olivas carniū *Aegyptiacas*, aliosque sordidos cibos, quales erant cepe, allia, cucumeres, pepones. Sic non potest sapere Eucharistia iis qui adhuc carnales sunt, & qui gustum habent corruptum sordidius deliciis mundi.

8 Manna non est datum filiis *Israel* nisi post transitum maris rubri: Eucharistia non datur nisi dum transferimus per mare rubrum sanguinis *Christi* in aqua baptismi.

9 Postquam *Israelita* comederant Manna, paulo post pugnarunt cum *Amalecitis*, cum antea solus Deus pro illis pugnasset contra *Aegyptios*, pugnarunt, inquam, & vicerunt. Sic hostes animæ nostræ, & impedimenta itineris nostri quo tendimus ad cælestem terram promissionis, virtute Eucharistiæ superantur, juxta illud *Bernardi Serm. de Cena*. Duo, inquit, Sacramentum illud operatur in nobis, ut videlicet & sensum minuat in minimis, & in gravioribus peccatis tollat omnino consensum. Si quis enim vestrum non tam sæpe modo, non tam acerbos sentit iracundiæ motus invidiæ, luxuriæ, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo: Et juxta illud *Cyrilli Alexandrini Lib. 4. in Ioan. cap. 17*. Eucharistia, inquit, cum in nobis maneat *Christus*, sedat sævientem membrorum nostrorum legem, perturbationes animi extinguit, collisos redintegrat &c.

10 Manna erat minutum, nec erat proprie panis, sed species panis: *Christus* quasi minutus est in parva hostia, & in Eucharistia non est panis, sed species panis.

11 Manna erat simile semini coriandri, quod si dividatur, etiam minimæ partes terræ mandatæ sic germinant & fructum ferunt, sicuti integrum semen coriandri. Sic in Eucharistia etiam minimæ hostiæ partes in anima nostra tantum fructus proferunt, quam integra & magna hostia.

12 Quando filii *Israel* colligebant Manna, neque qui plus collegerat,

inquit Scriptura, *amplius habebat, neque qui minus paraverat, reperit minus*, cum enim domum essent reversi, omnes reperiebant eandem mensuram. Sic qui parvam particulam sumit in Eucharistia tantum sumit quantum is qui magnam hostiam recipit, nec qui magnam recipit, habet amplius.

13 Manna debebat in mortario tundi pilo, ut esset figura passionis *Christi*: Et nos in Eucharistia debemus commemorationem facere passionis *Christi*, in qua quasi in mortario, vel torculari, ita contusus fuit & fractus per verbera & flagella, per crucem & clavos, ut sanguis toto corpore exprimeretur.

14 Quando filii *Israel* primum videbant Manna, cibum ignotum, & numquam antea visum, præ stupore clamabant: *Quid est hoc?* sic merito jam clamant fideles de Eucharistia: *Quid est hoc?* & mirantur *Christum* Deum & hominem latere sub specie panis, & Deum habitare nobiscum, quod numquam prius erat auditum, nec visum.

15 Comederunt filii *Israel* Manna per annos quadraginta, hoc est, quamdiu faciebant iter per solitudinem, at ubi iam venerant in terram promissionis, cessabat Manna. Sic quamdiu peregrinamur in mundo, habemus & comedimus *Christum* in Eucharistia, sed ubi venerimus ad caelestem terram promissionis, patriam nostram, tunc non habebimus amplius *Christum* sub specie panis latentem, sed videbimus eum sicuti est, facie ad faciem.

DISCURSUS V.

Rursum murmurant filii Israel praesitii, & Deus dat illis aquam.

Aliquanto tempore manserant *Israëlitae* in deserto *Sin*, quando columna nubis se movit, & ab illâ, castra præeunte, ducti fuerunt in *Depheta*, postea in *Alus*, & jam in *Raphidim*, locus qui jacebat non procul à monte *Sinai*. Hic, inquit Scriptura, non erat aqua ad bibendum populo. Et sitiit populus, & non tantum murmurarunt contra *Moysem*, sed tam acriter in eum inveci sunt, ut *Moyse* timeret se lapidandum. Clamabant ergo: *Da nobis aquam ad bibendum; cur nos fecisti exire de Aegypto ut occideres nos, & liberaveris nostros, ac jumenta sui? & adduxisti in locum istum pessimum, qui siti*

non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, insuper & aquam non habet ad bibendam?

Contra Moyses: Quid iurgamini contra me? cur tentatis Dominum? & mox se proripiens de medio eorum, confugit ad tabernaculum, & corruens pronus in terram, clamavit ad Dominum dicens: Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me. Audi ergo clamorem ejus, Domine Deus, & aperi thesaurum tuum fontem aquae vivae.

Tunc dixit Deus ad illum: Antecede populum, & sume tecum de senioribus Israël, & virgam qua percussisti fluvium, tolle in manu tua, & vade: En ego stabo tibi coram te supra petram Horeb, percutiesque petram, & exibit ex ea aqua, ut bibat populus: Tulit ergo Moyses virgam, & congregata multitudine ante petram, dixit eis: Audite rebelles & increduli: Numquid de petra hac vobis aquam poterimus ejicere? & percutiens virga bis silecem, egressae sunt aquae largissimae.

Tam largae fuerunt ut instar multorum torrentium inundarent, inquit David, Psal. 77 adeoque fluvium efficerent qui toto itinere illis aquam praeberet donec venirent in terram promissionis, & hoc est quod Paulus ait 1 Cor. cap. 10, scilicet, quod Petra illos sequeretur, non quidem ipsa petra, ut quidam fabulantur Iudaei, sed fluvius qui de petra fluxerat.

Jam tertio audivimus Israëlitas graviter murmurantes contra Deum. 1. In deserto Mara quia deerat aqua potabilis. 2. In deserto Sin, quia deerat panis. 3. In Raphidim, quia rursus deerat aqua. Mirabile hominum genus! numquid videbant nocte ac die Deum in columna nubis & ignis illos praecedentem, & ducentem quocumque irent? Numquid ergo videbant praec oculis hanc esse voluntatem Dei ut illa ipsis evenirent? quid ergo tandem volunt habere? an ut Deus omnia faciat prout ipsi volunt, & non prout ipse vult? quid ergo vos vultis? volumus aquam ad bibendum: Volumus panem ad comedendum.

Quid si Deus nolit? cujus voluntas debet praeferrí? vestra, an Dei? neminem puto esse qui non dicat, voluntatem Dei tamquam supremi Domini, qui omnia videt, praevidet atque disponit, debere praeferrí, sed plurimi sunt qui cum hoc verbis fatentur, contrarium factis ostendant, quando vix unquam voluntate Dei contenti sunt; quidquid enim eveniat, nisi sit juxta voluntatem eorum, numquam quiescunt, adeo ut necesse foret ut Deus assidue ad illos veniret, & peteret quod petebat olim Christus à caeco

Y y men-

mendico: *Quid vis ut faciam tibi?* Dedi tibi sufficientia bona ut honeste vivas, & tamen invides aliis quod plura habeant: *Quid vis ut faciam?* ut tantumdem tibi dem quam aliis? at ego nolo: An ego à te petere debeo quid velis, vel tu mihi dicere, *fiat voluntas tua*: Si æger es, vel minimum pateris, murmurat: *Quid vis ut faciam?* ut tibi dem sanitatem? at ego nolo; uter debet præferri? Non sic agebat *Christus* cum patre quando dicebat in hortu: *Mea voluntas fiat, sed tua.*

Confirmas humanam voluntatis cum divina.

Memini me aliquando, cum de hac materia agerem, ordinem regimenque totius mundi comparasse magno ac universali horologio alicujus magnæ civitatis: Non erit abs re si modo memoriam discursus illius breviter refricem, ut tanto firmiter inharere animo quomodo nos conformare debeamus voluntati divinæ, quod ego existimo esse unum ex præcipuis fundamentis totius vitæ Christianæ.

Dico igitur i. Dei providentiam dirigere mundum, omniaque ordinare instar horologii, habet enim omnes horas atque minuta ad ultimum usque in sua potestate. Sicut enim ait *Christus Act. cap. 1. Pater meus Cælestis posuit in sua potestate tempora & momenta.* Et *Sapiens ait cap. 11. Disposuit omnia in mensura, numero, & pondere.*

Hic habes perfectum horologium, habes pondera, habes mensuram, habes & numerum horarum ac minutorum. Hujus horologii tantam curam gerit providentia Dei ut numquam possit errare. Horologia civitatum non ita, sæpius enim errant vel negligentia directoris, vel vitio instrumentorum: In horologio vero divino, omnia tam precise, & constanter procedunt, ut nulla sit hora, nullus horæ quadrans, nullum momentum, quæ non habeant certam suam mensuram.

Videte hoc in variis Scripturæ exemplis. *Ioannis Cap. 1.* significabat B. Virgo filio suo vinum deesse in nuptiis *Cana*: Respondit illi *Christus*: *Nondum venit hora mea.* Hoc nihil aliud erat dicere, sine me agere, statuta est certa hora ut faciam miraculum, quando illa advenerit, tunc faciam.

Ioan. cap. 7. miserant Principes Sacerdotum & Pharisei satellites ut *Christum* comprehenderent, sed nullus misit in illum manus, quia *nondum venerat hora ejus*, inquit *Ioannes*: Ergo in horologio Dei certa quædam erat hora statuta, quæ *Christus* comprehendere debebat.

Denique idem Euangelista ait *cap. 13.* *Iesus sciens quia venerat hora eius ut discederet ex hoc mundo*, cœnam fecit cum discipulis: Ergo certa hora erat statuta qua debebat mori. *Iudæi* spatio trium annorum toties occasionem habuerant ut illum caperent, & occiderent: Incedebat enim publice per plateas, concionabatur in templo, docebat in Synagogis, accumbebat cum illis ad mensam; sed tunc nondum venerat hora eius: *Civis Nazareni* illum jam duxerant in verticem montis ut illum inde præcipitarent, sed ipse transiens per medium illorum ibat, quia nondum venerat hora eius. Interea fluxerat horologium Dei quando tandem hora advenit, scilicet tertia post meridiem, 25 Martii: Hæc erat hora quam Deus in suo horologio statuerat ut filius eius moreretur: Ecce quam præcisè Dei horologium procedat in suis horis atque momentis.

Sed habent etiam singuli homines suum horologium, nullus enim est qui non habeat suos affectus & concupiscentias: Mei autem affectus, inquit *Augustinus*, sunt pondus meum: Concupiscentiæ rotulæ sunt quæ affiduè moventur ab illis ponderibus: Quocumque enim feror, inquit rursum *Augustinus*, illis feror. Sed horæ quæ nos in nostris horologiis statuimus non possunt recte procedere, nisi præcisè usque ad ultimum minutum conveniant cum horologio Dei. Ad hoc se accommodare debet quidquid in mundo est, sicuti se omnes accommodant ad commune horologium urbis, opifices ut vadant ad opera, pueri ut vadant ad scholas, religiosi ut surgant & orent, nautæ ut navigent &c.

Quod si quis velit horologium suum disponere tantum juxta phantasiam suam, & non respicere ad horas quas statuit Deus, omnia inverso modo procedent.

Exempli gratia, incidisti in aliquam difficultatem, & libenter haberes ut horæ quam velocissime currerent, ut quam primum liberareris. Frustra est. Si enim Deo placet suas horas suspendere, & diutius relinquere in mœnore, tu quoque debes horas tuas suspendere, & te Deo accommodare. Si enim incipias murmurare & dicere, quare tamdiu hæreo in hac miseria? quando erit finis? quando veniet hora qua liberabor? Horologium tuum male dispositum est: Vis enim horologium Dei, quod numquam potest errare, disponere juxta tuum, quod tot habet errores, quot habet inordinatos affectus & concupiscentias.

Sine Deum agere, & accommoda te ad horas ipsius, non potes errare,

tia: quæ numquam potest errare, five enim mature veniat, five tarde, semper venit in tempore, quamvis multis videatur in tempore non venire, quia ipsorum voluntas non convenit cum voluntate illius.

Itaque si fides providentiæ divinæ, non habes quod timeas: Quando enim hæc providentia defuit mundo? numquam. Capiamus ergo Deum interdum diutius expectare quam nos optamus, semper suo tempore venit: Si non veniat illa hora quam tu statuisti, quia horologium tuum non est bene dispositum, veniet illa hora quam ipsemet statuit in horologio suo, quod numquam potest errare.

Quapropter, inquit *Paulus 1. Cor. cap. 10*: Nolite murmurare, sicut filii *Israel* murmuraverunt. Quando enim illi putabant omnia esse desperata, & se morituros præfati; ecce adest Deus, & plus facit quam quisquam poterat sperare; quis enim credidisset ex arida rupe posse fluere aquam quam pro illo tempore biberent, sed tam abundantem, ut illos ubique, & tot annis instar fluvii sequeretur?

Ipsimet Deus duxerat illos per talem viam quæ tam molesta erat propter inopiam aquæ, nemo melius noverat vias per quas ducendi erant ad terram promissionis, quam ipse: Et nos quotquot sumus, peregrinamur ad cælestem terram promissionis, ipse nos ducit & vehit, & volumus nos Deo leges statuere per quas vias nos vehere debeat?

Quod si nos vehat per vias molestas, debemus cogitare quod illæ sint breviores; Si nos vehat per vias plenas tædio, debemus cogitare quod illæ sint optimæ. Hoc est quod *Sapiens ait Prov. c. 3. Deus diriget vias tuas: Tuas vias*, inquit, ut ostendat, quod te particulariter velit vehere per vias molestas ac tædiosas, alios non. Debes tuis viis esse contentus, & voluntatem tuam conformare divinæ: Quis est qui auderet petere à Deo, quare aliter agis mecum quam cum aliis? ergone plus sapere vis quam auriga tuus quasi tu melius vias nosse quam ipse? Aut putas fortasse quod Deus rationes non habeat ut te potius vehat per vias difficiles, quam alios?

Si quærerem ex aliquo qui assiduè iter facit. Quare vadis modo navi, modo curru, modo pedes? Proculdubio posset rationes adferre, ac dicere: Jam vado navi, quia viæ terrestres non vacant periculo propter latrones. Jam curru, quia periculosa est aqua propter

pter tempestatem, & aestum. Jam pedes, quia serenum est caelum, volo aliquid exercitii facere. Tu ne potes tot rationes adferre tui itineris, & putas Deum rationes non habere cur te ducat per illam viam vel istam, alios vero non?

Cum esses in prosperitate Deus vehebat te navi pro commo- tuo, ferebatur navicula negotiorum tuorum secundo vento, & ma- lacia, absque ullo infortunio; forte exiguus aliquis nimbus inter prosperam navigationem exortus est, parva aliqua jactura bono- rum, vel alia difficultas quam non praevideras vel expectaveras, forte egisti cum Deo sicuti aliquando agunt vectores cum nautis quando subito tempestas exurgit, navis quassatur modo in unam, modo in alteram partem, & haurit aquam, exoritur clamor in na- vi inter vectores, & clamant: Nauta, invigila, perimus; at nauta qui novit ventos & auram, nolite, inquit, turbari, non est pericu- lum; si pergant vociferari, irascitur nauta, & ait: Ergone existima- tis mihi meam vitam minus esse caram, quam vestram vobis? si tu in tua prosperitate ita egeris cum Deo, quasi ipse non invigila- ret, nec sciret quomodo navim tuam deberet dirigere, vide quid contigerit: Cogitavit Deus, hic homo non est aptus qui iter faciat navi, & qui vivat in prosperis, quia si minimus nimbus infurgat, vi- detur illi mundus perire, ergo currui illum imponam, ut plus mo- lestiae ferat, videamque an sustinere possit iter arduis lapidibus ob- situm: Forte vidit te adhuc magis contra haec murmurare ac- queri. Tandem cum videret te esse tam delicatum ac mollem ut nec incommoda navis, nec currus pati posses, voluit te istam mol- litiem dedocere & te peditem ire per difficillimas atque immes- siles vias, ut sic te duceret ad terram promissionis caelestem, ad quam numquam forsitan pervenisses, si te duxisset semper per vias priores.

Denique sine te regi ac duci à Deo, conforma voluntatem tuam voluntati illius, quocumque ille te duxerit, quidcumque in via ob- venerit, salvus eris.

DISCVRSVS VI.

Pugnant filii Israel contra Amalecitas, & Victoriã referunt.

Iam transferant filii *Israel* Mare rubrum, manducaverant Panem de celo, & biberant aquam de petra, quando invaserunt illos *Amalecita*, & extremum illorum agmen, præsertim eorum qui hæsi in via refederant, cæciderunt.

Erant *Amalecita* populus qui habitabat in deserto, habebantque Regem vel Principem nomine *Amalec*, qui erat nepos *Esaü* fratris Patriarchæ *Jacob*.

Itaque causa hujus belli videtur fuisse antiquum odium *Esaü*, & posterorum ejus contra *Jacob* ejusque posteros, quia ille præripuerat *Esaü* primogenita, & benedictionem Paternam. Timebant enim sibi *Amalecita* à tanto exercitu *Israelitarum*, & verebantur, ne jam impleretur illa benedictio quam *Jacob* à Patre suo *Isaac* obtinuerat, fore scilicet ut esset Dominus fratrum suorum, illique servirent populi, & tribus eum adorarent. Irruerunt ergo in posteros *Jacob*, ut transitum illorum impedirent ad terram promissionis.

Hic populus primus fuit post transitum Maris rubri qui bellum intulit *Israelitis* ne ad terram promissionis pervenirent.

Et hic rursus habes vivam figuram peregrinationis nostræ ad cælum. In primis *D. Paulus* 1. *Corinth. cap. 10* dicit transitum Maris rubri figuram fuisse nostri baptismi: Sicuti enim, statim initio itineris *Israelitarum* omnes *Egyptii* cum Rege suo *Pharaone* in Mari rubro submersi fuere, sic omnia peccata, præsertim originale in parvulis, statim initio vitæ, submerguntur, per baptismum, in rubro Mari sanguinis *Christi*. Verum, sicuti post transitum Maris rubri alii hostes supererant, scilicet *Amalecita*, qui pugnant contra filios *Israel*, sic & nos post baptismum, alios hostes habemus qui bellum contra nos gerunt.

Audiamus *D. Gregorium lib. 9. Epist. 39*: Maris, inquit, rubri transitus figura Sancti baptismatis fuit, in quo hostes à tergo mortui sunt, sed alii contra faciem in eremo sunt inventi: Sic omnes qui in Sancto baptismo tinguntur, eorum præterita peccata merguntur: Sed in eremo alios hostes invenimus, quia dum in hac vita

sumus,

sumus, priusquam ad promissionis Patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram viventium tendentibus, intercludere festinant.

Præcipuus, & maxime ferox inter hostes, est diabolus, de quo ait *Petrus Epistola 1, cap. 5*: *Sobrii, inquit, estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus, tanquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret.*

Patuit hoc evidenter in *Christo*, prout narrat *D. Matheus cap. 3 & 4*. *Venit, inquit, Iesus à Galilea in Iordanem ad Ioannem ut baptizaretur in eo, & jam baptizatus, statim, inquit Marcus cap. 1, secessit in desertum, & ecce, inquit Matheus, tentator, hoc est diabolus, ad eum accessit, ut illum variis tentationibus oppugnaret; tria in illum direxit jacula; primum gulæ, cum dixit: Dic ut lapides isti panes fiant. Secundum vanæ gloriæ, cum illum è deserto Ierosolymam vexit, & statuit supra pinnaculum Templi, & dixit: Si filius Dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim: Angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te. Tertium jaculum erat impietatis, cum illum assumpsit in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia Regna mundi, & omnem gloriam eius, & dixit: Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraveris me.*

Quod si malignus ille spiritus tantum ausus est in *Christum*, cum tamen suspicaretur illum esse filium Dei, quid non audebit contra homines?

Christum semel aggressus est, & uno dumtaxat loco, nos vero ubique, & semper, dicit enim *Petrus, circuit, semper in motu est, quærens quem devoret*. quid præterdit? impedire iter nostrum versus celum, sicut *Amalecitiæ* volebant impedire iter filiorum *Israel* versus terram promissionis.

Oratione
superandus
diabolus.

Quid nobis factu opus? quod fecit *Moyse*. *Moyse*, inquit Scriptura, ascendit super verticem collis cum *Aaron* fratre suo, & *Hur* nepote suo, & cum *Iosue* pugnaret armis contra *Amalecitas*, ipse pugnavit oratione: Et ut Scriptura ostenderet orationem *Moyse* potentior fuisse quam arma *Iosue*, ait: *Cum levaret Moyse manus, vincebat Israel, sin autem paululum remisisset, superabat Amalec*. Sedebat autem *Moyse* in saxo: *Aaron* vero & *Hur* sustentabant manus illius ex utraque parte, & factum est ut manus eius non lassarentur usque ad occasum solis: *Fugavitque Iosue Amalec & populum eius in ore gladii.*

Si ergo diabolus sit hostis noster qui nos oppugnat sicut *Amalec* filios *Israel*, ut jam ostensum, noli quærere quibus armis vincendus sit.

fit ac fugandus, res enim patet per se, non esse arma potentiora quam orationem cum firma fide: Laudat enim D. Apostolus Paulus *Hebr. cap. 11* fidem *Moyſis*, qua, præter orationem, hostes *Israelis* devicit.

Orationem esse potentissima arma ad superandum diabolum, docuit nos i. *Christus* ipse *Luca cap. 22*. Cum enim nocte Passionem præcedente dixisset Apostolis: *Ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum*, cum jam ivisset ad hortum, & invenisset tres Apostolos dormientes, docuit quibus armis diabolo possent resistere, dicens: *Orate ne intretis in tentationem*: Quia, ut ait, *Bernardus Serm. 49 de modo bene vivendi*: Oratio est prima virtus adversus tentationum incurſus, per orationem superantur dæmonia. Et *D. Chryſostomus*, Oratio telum acerrimum est ad dæmonum impetum propulſandum. Nec enim video cur oratio minorem virtutem haberet ad fugandos hostes spirituales, quam hostes corporales quos innumeri pæne duces exercitus, cum parva interdum manu, per orationem debellavere.

Quod anima est corpori, hoc fides ac fiducia est orationi, sicut enim anima dat vitam corpori, sic fides ac fiducia est quasi tota vita & spiritus orationis. Propterea quando *D. Iacobus* Apostolus *cap. 1*, nos excitat ad orandum, *Postula*, inquit, *in fide nihil hæsitans, qui enim hæſitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur, non ergo æſtimet homo ille quod accipiat aliquid à Domino*. Hoc ipsum nobis inculcat *D. Petrus* cum ait: *Vultis victoriam referre de dæmone? Resiſtite*, inquit, *& ſtate fortes in fide*. Magnum virtutum cæterarum pretium est, magna vis, sed fidei majus robur, & comparandis victoriis opportunius. Dixerat *Paulus Ephesus*: *Accipite armaturam Dei*, præcingite vos baltheo veritatis, induite loricam iuſtitie, sed his non contentus: *Sumite* inquit, *in omnibus ſcutum fidei, in quo poſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, orantes omni tempore*. Jungite ergo fidem firmam orationi, & sic procedite in campum contra diabolum & mundum, & prævalebitis, & omnia ipsorum tela confringetis.

Si petam à Deo quibus armis tot fideles dæmonis mundique sagittas evaserint? respondebit mihi ore *Pauli Hebr. cap. 10*: *Iuſtus meus ex fide vivit*, ac si dicat: *Miraris tot inter hostium tela iuſtum ſalvum & inecolumem? ex fide vivit*, hoc debet ſcuto fidei, quo se contra omnia tela defendit: **Ubi fides orationi conjungitur nihil timendum,**

Zz

mendum,

mendum, quamvis totus in nos infernus cum mundo conspiceret. Et hoc est quod *Christus* aiebat *Marci cap. 9*: *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* Sic enim agitur inter Dei virtutem & humanam infirmitatem, sicuti videmus agi inter cælum & terram: Non sufficit ad segetem producendam virtus astrorum, hac enim & saxa perfunduntur, & saxei montes, & ne quidem ibi fenum oritur; Terra debet conformari cælo ut germinet herba. Hoc porro agitur nobis fides, quod in humo fertilitas: Adeoque si fides in nobis languat, infirma est omnis potentia, maxime orationis, quantumvis magna.

Recordare Apostolorum excitantium Salvatorem dormientem. Prævaluerat pœnè mare contra creatorem suum, & jam fluctibus hauriendus putabatur, qui fluctibus tulerat legem: Quomodo hoc quia fides Apostolorum vacillabat, cum timerent præsentem *Christum* se perituros. O discipuli! inquit *Origenes Hom. 6. in diversos*, Dominum Salvatorem vobiscum habetis, & periculum timetis? Vita vobiscum est, & de morte solliciti estis? Quid mirum? ideo timebant quia infirmam fidem habebant.

Contra vero *Petro* delatum fuit imperium terrarum & cæli, non ob jejunium, aut lacrymas, sed nec ob amorem in *Christum*, sed tantum ob fidem; quando *Christum* Dei filium confessus, statim renuntiatus est Ecclesiæ fundamentum & Princeps cæli.

Itaque si vis de hostibus animæ tuæ reportare victoriam sicut *Moyse* de *Amalecitis*, ora, sed firma cum fide fiduciaque in Deum, omnia enim possibilia sunt credenti, ut *Christus* ait, ostenditque non uno exemplo.

Nihil in mundo est magis indomabile mari, quod solus Deus imperio suo frænare potest. Illud tamen Fides sub pedibus calcavit. *Petrum* testor, qui quamdiu fidem habuit mare calcavit, ac ubi fides ejus elanguit, cœpit turbari & pæne vinci à mari ac submergi. Propterea *Christus*, cum alio tempore Apostoli illum dormientem in tempestate excitarent: *Quid timidi estis*, inquit, *modica fides?* necdum fidem habetis? non dicebat: *Quid turbamini cum navium habeatis omni apparatu instructam? nec vela vobis desunt, nec remi, sed & gubernaculum vobis ad manum est ad frangendas tempestatis vires, & fluctuum impetum.* Horum ne meminit quidem. Quid quod nec de reliquis virtutibus meminit. Non dixit illos charitate munitos esse contra fluctus, nec castitate eos dixit securos

securos esse ab æquore, sed nec de spe loquitur. Una fides in Apostolis exigitur ut triumphant de mari ferocissimo elemento.

Sed à mari veniamus ad terram, ibi audiemus *Christum* dicentem *Matth. cap. 17*: *Si habueritis fidem dicetis monti huic: Abi hinc, & transibit.* Ergo non mare tantum, sed etiam montes cedunt potentia fidei, quid ergo impossibile est credenti?

Quod si per montem, cum *D. Hieronymo*, dæmonem intelligamus Principem mundi. Ecce quanta vis fidei, ut possit dæmonem expellere, quamvis sit jinstar montis tam magnus, & tam firmis radicibus fixus.

Denique si firmam fidem haberemus junctam orationi, quidquid habemus pro hoste, uno istu tantis viribus superaretur. Pro hoste passim habemus miseras, adversitates, morbos, paupertatem, vexationes, jacturas, persecutiones, infamiam, si vere crederemus hæc omnia nobis immitti à Deo, vel ad majorem ejus gloriam, vel ad nostram salutem, quantas & de illis hostibus, & de nobis ipsis referemus Victorias?

DISCVRSVS VII.

Deus præparat filios Israel ad suscipiendam legem quam erat daturus.

Am incipiunt mysteria. Castrametati fuerant filii *Israel* aliquanto tempore in deserto *Raphidim*, ubi fluxerant aquæ de petra ut sitim levarent, ubi cæciderant *Amalecitas*: Jamque, inquit Scriptura, erat mensis tertius quo egressi fuerant de terra *Aegypti*, quando columna nubis se levavit de Tabernaculo, & ad ejus motum, illi pariter castra moverunt, & venerunt in solitudinem *Sinai*, ibique ad annum morati sunt.

Hæc fuit, inquit *Hieronymus*, duodecima eorum mansio, ubi media pars *Exodi*, & totus *Leviticus*, & *Numerorum* præcepta, descripta sunt. Itaque interea dum illi commorantur in *Sinai*, oportebit nos ea quæ narrantur in libris *Leviticis*, & *Numerorum* usque ad Caput decimum, miscere cum libro *Exodi*.

Primum quod *Moyse*s cum venisset in Solitudinem *Sinai* quæ sic vocatur ab ejusdem nominis monte, ascendit in istum montem ad

Z z 2

Deum,

Deum, Vocavitq; eum, inquit Scriptura, de monte & ait: Hec dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Israel: Vos ipsi vidistis quae fecerim Aegyptiis, quomodo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim vos. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in Regnum Sacerdotale, & gens Sancta. Hae sunt verba quae loqueri ad filios Israel.

Descendit moyses de monte, & convocatis majoribus natu populi, proposuit omnes Sermones quos mandaverat Dominus: Responditque omni populus simul: Cuncta quae locutus est Dominus, faciemus.

Tunc rursus ascendit moyses in montem Sinai, & retulit Deo responsum filiorum Israel: Dixit ei Deus: Iam nunc veniam ad te in caligine nubis: Vade ad populum, & sanctifica illos hodie & cras, laventque vestimenta sua, & sint parati in diem tertium, in die enim tertia descendet Dominus coram omni plebe super montem Sinai.

Hic incipit Deus praeparare corda filiorum Israel ad suscipiendam legem Dei quam paulo post est daturus.

Timor Dei
initium
Sapientia.

1. Incipit à timore, cum dicit: Vos ipsi vidistis quae fecerim Aegyptiis, quot & quantas plagas illis immiserim quia volebant mihi obedire: Vos ergo obedite legibus meis nisi velitis eodem modo puniri, & timete, quia nullus impius evadet manus meas. Bene incipit Deus à timore, quia, ut ait David Ps. 110: *Initium sapientiae timor Domini.*

Hinc clare patet illorum insania qui nihil aliud clamant quam charitatem Dei: perfectam charitatem exigunt à peccatoribus qui jam recenter emergunt è sordibus in quibus multis interdum anni jacuere sine ullogustu rerum caelestium, voluntq; illos ad illum gradum statim ascendere ad quem etiam sanctissimi ac perfectissimi qui plurimis annis Deo servierunt, vix adhuc pervenere: Quis ille modus? nullum opus bonum fieri volunt nisi ex puro Dei amore: Quid ergo clamat David: *Initium Sapientiae timor Domini?* Si initium ergo vitae Christianae fundamentum; & quid est charitas Dei, perfectim tam perfecta qualem tales homines exigunt etiam à peccatoribus qui primum incipiunt vivere Deo? illa charitas est supremum virtutum omnium vertice: Ergo qui docet ab amore incipiendum, vult ut homines incipiant aedificare à testeo, nullo prius posito fundamento, quod quam insanum sit, nemo non videt.

Non hoc nos docuit Deus quando volebat filios Israel praeparare ad legem suscipiendam, sed ante omnia proposuit illis poenas quibus castigarat Aegyptios, ut doceret illos primum timere: Hoc

primum fundamentum fuit quod ab illis jaci volebat ut supra hoc cæteras virtutes ædificarent.

Sic & nos docuit *Christus Luca cap. 21*, ubi Apostolis suis primo ob oculos ponit terrorem judicii, & tunc illis prædicit fore ut trahantur ad reges & præsidēs, conjiciantur in carceres, multasque alias persecutiones patiantur. Primo ponit timorem tanquam fundamentum Ecclesiæ, quando illis proponit terribilem judicii diem, postea prædicit tyrannorum immanitates: Rideo ergo eos qui nihil aliud habent in ore quam amorem Dei. *Christus*, interea, sapientia Dei, quæ docendo falli non potest, firmaturus Apostolos, Heroas mundo proterendo assuetos, contra tyrannorum supplicia extremæ diei terrorem proponit. Quid ergo homines illi aliis blandiuntur ut existiment abjiciendum timorem, & sola nos charitate satis armari?

Si hoc verum est, ad quid ergo clamat *David: Timete Dominum omnes Sancti*? Si enim timor, etiam omnibus Sanctis, necessarius est, quanto magis peccatoribus qui primum è peccatis suis emergunt? Si illis timendum qui jam in ædificio perfectionis profecerunt, quanto magis illis qui primum incipiunt jacere fundamenta, cum expresse dicat *David* initium, hoc est, fundamentum sapientiæ esse timorem Domini. Quot annis laboravit *Theresia*, quot *D. Ignatius*, quot alii similes Sancti, ut pervenirent ad apicem charitatis divinæ, & tu exigis à peccatore se convertente ut in momento, vel spatio paucorum dierum eo perveniat? Ego sane sic existimo, aut quod non intelligas naturam perfecti amoris, aut quod velis peccatorem à conversione avertere dum illi hoc impetras quod tanto labore constitit maximis Sanctis.

Alterum quod Deus exigebat à filiis *Israël* ut se præpararent ad legem ejus suscipiendam, erat, ut essent memores beneficiorum quæ ab ipso acceperant. *Vidistis*, inquit, *quomodo portaverim vos super alas aquilarum, & assumpserim mibi*.

Vult dicere: Sicut aquila tam alte volat ut sit extra telorum jactum, & extra omne periculum, sic etiam portavi te. Multa enim hæc tibi imminebant pericula, submersionis in mari rubro, famis, sitis, belli, sed omnia meo ductu evasisti illæsus. Et quod majus est, *ego assumpsi te mibi*, hoc est, non ad tempus aliquod te liberavi, sed etiam deinceps sum liberaturus. Hæc beneficia illis proposuit, ut illorum memores, tanto alacrius, & gratiori

tiori animo legem Dei suscipere, & observarent.

Dei bene-
ficia & li-
beralitas.

Quod si & nos beneficia quæ nobis præstitit Deus velimus ex-
pendere & meminisse, quid erit quod non velimus pro illo præsta-
re? inveniemus enim, inquit *Seneca*, *Lib. 4 de Benef. cap. 4*, nemi-
nem esse ad quem non aliquid ab illo benignissimo fonte mana-
verit: Imo tam liberalis est, inquit, ut etiam non rogatus
donet.

Probat hoc *D. Chrysostomus* exemplo *Ioannis & Petri* qui hora no-
na ascendebant ad templum ut orarent, sed priusquam templum
ingrederentur, sanabant claudum qui sedebat ad fores: Ecce, in-
quit, ante operantur quam ipsi Dominum deprecantur, effectus
preces præveniunt, & Dominus ante effecit quam oretur.

Quam multa benignus Deus in sinum tuum coniecit quæ nec
rogasti, nec desiderasti, nec sperasti? Cum nihil esses, eduxit te
Deus ex illa infinita abyſſo nihili, in qua non tantum innume-
rabilis hominum multitudo, sed etiam nobilissimorum spirituum
latet, & æternum latebit, numquam evocanda in lucem, quo-
rum ingens numerus majorem Deo venerationem deferret quam
tu.

Disce aliquid à Gentili: Unde, inquit *Seneca supra cap. 6*, istum
trahis spiritum? unde istam per quam actus vitæ tuæ disponis, lu-
cem? non illa rogasti, nec sperasti: ultro tibi Deus ista concessit.
Unde tibi ut inter Catholicos Catholicus nascereris? Innumeris
periculis tum animæ tum corporis te Deus eripuit, quæ nec cave-
re, nec prævidere potuisti, adeoque nec te inde eximere. Gratia
Dei prævenit *Paulum*, *Mattheum*, *Zacheum*, & inter innumeros
peccatores etiam te prævenit antequam rogares: Hoc est quod *Se-
neca* ait: Tam liberalis est Deus, ut etiam non rogatus donet.

2 Liberalior est in dando quam promittendo, secus ac inter ho-
mines fieri consuevit, qui aureos montes promittunt, & nihil
præstant. Ægri à medicis depositi quæ divis anathemata, & Deo
vota promittunt? sanitati restituti aut differunt, aut negligunt.

Jactatur quis tempestate, quæ & quanta non promittit? cereum
instar mali offerendum statuit, periculo ereptus vel omnium ob-
litus, vel exiguum aliquem cereum offert.

Non sic agit Deus. Promisit Deus *Moyſi* fore ut virga ejus ger-
minaret quem in Sacerdotem eligeret, quæ postea non germina-
vit tantum, sed etiam folia, & flores, & fructus protulit: Multo
plura.

plura, inquit *Origenes*, *Hom. 9 in Num.* & pretiosiora largitus quam promisit.

Plena est Scriptura similibus exemplis: *Jacob* optabat filium suum *Ioseph* videre vivum, & hoc sufficit mihi, inquit: Sed non sufficiebat Deo, fecit enim ut *Ioseph* non tantum vivum videret, sed etiam principem domus *Pharaonis*, & totius *Aegypti* proregem: Multo, majora, inquit *Chrysostomus*, *Hom. 63 in Genes.* Deus illi donavit quam desideraverat.

Servus ille qui decem millia talenta debebat Domino suo *Matth. cap. 18* rogabat Dominum ut sibi aliquas inducias concederet, & Dominus illi totum debitum dimisit quod non rogaverat.

Hoc unum rogabat latro in cruce ut *Christus* sui vellet meminisse, hoc *Christus* non contentus promisit illi fore ut illo ipso die secum esset in paradiso: Plus tribuit, inquit *Ambrosius*, *Lib. 10 in Luc.* quam rogatur: Sufficiebat latroni ut *Christus* sui meminisset cum veniret in regnum suum, hoc erat post 40 dies; sed hoc non sufficiebat *Christo*, non, inquit, usque dum venero, sed *hodie eris in paradiso*.

Denique quicquid videmus in tota rerum natura beneficia Dei sunt, nihil excipitur: Sol oritur quotidie ut possimus laborare in luce; sol occidit ut possimus à labore inter tenebras quiescere: Terra fruges profert non tantum ut possimus vivere, sed etiam deliciis gustus satisfacere: Hyeme constringitur glacie ut in sinu suo foveat semina, in vere mollescit & aperitur ut fructus prodeant; in æstate calore solis perfunditur ut fructus maturecant; in autumno aratur ut ad novos fructus paretur; omnia in nostrum commodum ut nihil desit ad vitam: Quantum beneficium est ætere frui ut possimus respirare? quantum maris, ut possimus ex una regione navigare in aliam; mercesque vehere ac revehere? quantum beneficium ignis ut possimus depellere frigus, parare cibos, artes varias exercere? Denique quocumque nos vertimus, sive ad prospera, sive adversa, sive ad morbos, sive ad sanitatem, sive ad divitias, sive ad paupertatem, omnia sunt beneficia Dei. Et quamvis omnibus communia, sic tamen quisque in particulari illis fruitur quasi sibi soli essent propria, & nulli alteri data.

Reflexit ad hoc *David* cum dixit *Psal. 17. Benedictus Deus meus, & exaltetur Deus salutis meæ.* Quid vis *David*? Deum ne appellas salutis dumtaxat tuæ, qui est Dominus universorum? ego, inquit, ex
perior

perior Deum tam esse sollicitum de salute mea, meique curam gerere, ut solus videar esse in mundo, & unicum ipsius opus esse videatur, me curare: Mihi astra, mihi fulmina serviunt, illa ad solatium, hæc ad timorem: Mihi quasi soli terra famulatur & mare, illa fructus proferendo, hoc me ditando dum classes meas vehit, aut onustas: Prospera faciunt ne desperem, adversa ne superbiam.

Breviter, tam Deus meus est, ut aliorum esse non videatur. Ubi ergo sunt, qui de Deo tam sinistrè sentiunt, ut audeant ipsum non suum Deum, sed aliorum vocare? Mei, inquit, oblitus est Deus, quia alienæ tantum felicitatis est memor, interea dum *David* illum agnoscit ut suum, quasi aliorum non foret.

At, inquires, quid hoc mirum quandoquidem Deus illum fecerit regem? Verum est, sed regem dolorum: Quantis enim ærumnis coronam illius gravavit? delusus fuit à *Saule*, contumeliis affectus à *Semei* servo suo, fugatus à filio: Filia stupratur, filius occiditur, uxor eripitur, in exilium mittitur, diu fugit pastor, diu miles, diu errabundus: In deserto luctatur cum *Goliath*, in aula impetitur à rege, in exilio accusatur à Satrapis, in Sacrificio ridetur ab uxore, in triumpho despicitur à Socero, in solio exterminatur à filio, in pace à Deo percutitur: Et tamen tot tantisque vallatis miseris exclamat: *Deus salutis meæ!* cujus salutis? quam *Goliath* oppugnat, quam *Semei* execratur, quam *Absalon* odit, quam Deus affligit? Nihil refert, inquit, hæc omnia inter beneficia Dei pono: Ego de tenebris lucem educo, de luto aurum, de palea granum, de spinis rosam: Grandis plane fides! quod etiam inter tot calamitates, Deum dicat esse Deum salutis suæ, & ita suæ, quasi non esset aliorum.

Hoc est vere agnoscere beneficia Dei. Quid ergo tu dicis: Deus aliorum videtur Deus, non meus? Quare hoc? quia aliis opes plena manu concedit, & me in paupertate relinquit: Aliis sanitatem, & me in morbo relinquit: Quid tum? tam enim inopia & morbi beneficia Dei sunt, quam opes & sanitas? Scit Deus tibi profuturam inopiam, cui opulentia obesset: Est Deus salutis tuæ, quamvis adversarius videatur fortunæ tuæ: Hoc unum attendere debes an salus tua proficiat, nam sive opibus crescas, sive inopiâ, seu adversâ, seu prosperâ valetudine, quid refert? Nam & unum & alterum beneficia Dei sunt, cum salus

ita non minus per unum crescat quam per alterum.

Hoc David experiebatur, ideoque petebat à seipso: *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* Non dicit quid retribuam pro prosperis, sed *pro omnibus*, hoc est, tam adversis quam prosperis; *Pro omnibus*, hoc est, quid exhibebo profusissimæ in me Dei liberalitati, quæ quidquid in divino ærario repositum erat divitiarum & gloriæ, plenissima in sinum meum manu profudit. Debitorem me habet Deus omnium suarum opum, quidquid enim habuit, hoc ego habeo. Pavi oves, vici hostes, stravi gigantes, fruor regno, abundo sobole, abundo divitiis, & in tanta felicitate non despero æterna, quia etiam pro summo beneficio reputo, quod ex altera parte tot mihi calamitates immiserit.

Quid ergo retribuam ut gratus sim? 1. *Calicem salutaris accipiam*, omnia adversa forti animo tolerabo. 2. *Invocabo nomen Domini*, non desinam illi servire propter adversa.

Denique quidquid demum acciderit, *placeo Domino*, memor beneficiorum quæ mihi præstitit, nihil enim mihi accidet, sive illud amarum sit, sive dulce, quod non reponam in beneficiis Dei.

Tertium quod Deus præparabat corda filiorum Israel ad legem suscipiendam, erant promissa: *Si*, inquit, *audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum eritis mihi peculium de cunctis populis*, hoc est, portio electa & dilecta: Quamvis enim omnes gentes sint meæ, vos tamen eritis mihi præ cæteris chari ac pretiosi, instar thesauri singularis vel cimelii.

1. *Eritis mihi in regnum Sacerdotale*, hoc est, excelsi & gloriosi.
2. *Eritis gens Sancta*, hoc est segregata ab aliis.

Magna promittit, ut magna ipsi præstent: Nihil enim est quod promptiores nos reddat ad laborandum, quam cum cogitamus præmia promissa: Hinc de *Moyse* dicitur, quod improprium *Christi* prætulit omnibus *Egypti* thesauris; quare? quia respiciebat in promissionem.

Dico igitur æternitatis & præmii promissi meditatione expediri vires nostras ad cursum in via salutis, & mandatorum Dei, juxta illud *Davidis Psal. 18. Exultavit ut gigas ad currendam viam*. Videbat Propheta in spiritu futurum Ecclesiæ stadium, obstupuitque pueros poene à cunis transilire ad rogos, puellas à sinu matris insilire in cruces, festinare principes à solio ad solitudines: Et unde tantus currentibus fervor?

A a a

Audi:

Cali gaudia nos animant.

Audi: *A summo caelo*, inquit, *egressio ejus, & occurfus ejus ad summum ejus*. *Christus* illos in cursu praecesserat, & ille in omnibus doloribus suis caelum suspexerat, & in passione sua, ut ait *Paulus*, proposuerat sibi gaudia caeli, propterea, exultavit & cucurrit ut gigas: Hoc fecere Martyres qui *Christum* secuti sunt, & ideo tam acriter sustinere tormenta & mortem.

Quam imbecillis est femina & puer? nihilominus mater *Machabeorum*, quanta animositate adhortata est juniorem filium, pater adhuc puerum, ut non timeret tormenta tyranni? & quanta fortitudine puer ille inaudita tormenta sustinuit? unde hoc? ex caeli aspectu, dicebat enim mater puero: *Peto nate ut aspicias ad caelum*. En qua ratione etiam puer evolet ad supplicia, dum oculis ipsius objicitur aeternitas futurae mercedis.

Quid dicam de latrone in cruce? dicebat ille ad *Christum*: *Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum*. Meminit caeli, & in crucis suae oblitus est ut nec doluisse scribatur, nec deprecatus sit, sed magno animo tulerit: Adeoque crux tormentum non est, sed caelum aspiciatur.

Hinc illa exclamatio *Davidis Psal. 121*. *Laetatus sum in his quae dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus*. O cordata laetitia principis, non in corona exultantis, nec in devicto *Golia*, nec in delato a Deo imperio, nec in divitiis, sed in spe aeternae beatitudinis: *In domum Domini ibimus*: Quid felicius? Haec spes sufficiebat *Davidi* ut fel omne miseriarum quas patiebatur, verteret in mel & dulcedinem.

Iob in suo sterquilinio aestimabat vermes suos ut smaragdos: Cur? audi: *Rursum*, inquit *cap. 19*, *circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum salvatorem meum*. Meminerat praemii quod accepturus erat in resurrectione.

Hanc puto ob causam nuntiam sui stellam Magis Dominum obstinasse, ut dum caelum suspiciunt, labores promptius subeant & viarum & discriminum.

Quid in deserto? nonne poterat Deus *Manna* educere de terra arenti, qui de petra aquas eduxerat? potuit, sed de caelo placuit illud demittere, ut cogarentur caelum spectare, cujus spe ariditas solitudinis fortius tolerarent.

Propterea non miror *Paulum*, omnes mundi tribulationes, quas ipse met tulerat, non pluris facere quam passionem unius momenti

Sustinuerat lapides, flagella, naufragia, sitim, nuditatem, frigus, famem, exilia, carceres, labores manuum, mille pericula terræ, marique, persecutiones ab omni hominum genere, & post omnia clamat 2 Corinth. cap. 4. *Quod in presenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum æternæ gloriæ pondus operatur in vobis, contemplantibus nobis non quæ videntur, sed quæ non videntur.* Sola cæli memoria omnia facilia reddebat ac leuia.

Ut quid ergo, inquiet aliquis, quando Apostoli viderant Christum ascendentem in cælum, monentur ab angelis quod manerent aspicientes in cælum? dicebant enim: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum?* non prohibent illis aspiceret cælum, sed mirantur illos adhuc stare, & non illico evolare ad cruces, ad ignes, ad labores, ad prædicandum Euangelium ubi viderant triumphum Christi ascendentis in cælum: Quia nihil potentius ad excitandum cor hominis quam cæli aspectus, & spes futuræ beatitudinis.

Itaque Deus ut filios Israël animaret ad alacriter suscipienda & observanda mandata quæ tertio post die illis erat daturus, promittebat illis magna, ideoque statim ac prompte respondebant: *Cum ista quæ locutus est Dominus faciemus.*

DISCURSUS VIII.

Ascendit Moyses in montem Sinai, & agit cum Deo.

JAm tertius dies illuxerat postquam Deus præparaverat filios Israël ad legem divinam suscipiendam; cum ecce, inquit Scriptura, *summo mane, cæperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes densissima operire montem Sinai, clangorque buccinæ vehementius perstrepebat, & timuit populus qui erat in castris.*

Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis: Totus autem mons Sinai fumabat, eo quod descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo quasi de fornace, eratque omnis mons terribilis.

Et sonitus buccinæ paulatim crescebat in majus, & prolixius tendebatur: Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei, & vocavit, Moysen in cacumen montis; quo cum ascendisset, dixit ad eum: Descende,

& contestare populum, ne forte velit transcendere terminos ad videndum Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo.

Hic incipiunt leges quas Deus præscripsit *Israëlitis* numero valde multas, durant enim per totum deinceps hunc librum, & per tres sequentes, scilicet *Leviticum, Numeros, & deuteronomium*, præterquam quod multa interferantur quæ spectant profectioem *Israëliitarum* per solitudinem. Cum ergo peregrinatio nostra in hoc mundo adumbrata fuerit per illorum profectioem ad terram promissam, feligam tantum hinc inde quæ ad historiam istam spectant, & ad nostram instructionem, pauca vero, quæ ceremonias spectant quas Deus in sequentibus capitibus, ac libris, præscripsit.

Primum ergo quod hic observo, est, quod cum *Moyfes* à Deo esset vocatus in verticem montis, dicat Scriptura: *Moyfes loquebatur, & Deus respondebat ei: Si Deus respondebat ei, ergo Moyfes primus erat qui loquebatur.*

Quærit hic Abbas *Rupertus Lib. 1 de Sapientia cap. 16* quid melius sit, ut loquatur homo & Deus respondeat? an ut prius loquatur Deus, & homo respondeat?

Si rite perpendimus, inquit, reprehensibile est eo usque differre confessionem peccati, donec dicat Deus iudex: Quid fecisti? & homo respondeat: Peceavi.

Videre hoc licet in peccatrice, & peccatore, in *Magdalena & Adamo*. De *Magdalena* ait *Lucas cap. 7. Ecce mulier que erat in circuitu peccatrix ut cognovit quod Iesus accubisset in domo Pharisei, attulit alabastrum unguenti, & stans retro secus pedes ejus, lacrymis capiti rigens pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento illos ungebat. Dixit illi Christus: Fides tua te salvam fecit, vade in pace.*

Ecce quam benigne agit *Christus* cum hac muliere, nihil illi pœnæ injungit propter tam gravia ac notissima scelera quæ commiserat, sed pacem illi precatur.

Longe aliter factum est cum *Adamo*, qui ubi peccaverat abscondit se à facie Dei, & tacuit: Vocavitque Dominus *Adam*, inquit Scriptura, *Gen. cap. 3, & dixit ei: Vbi es? qui ait: Vocem tuam audivi in paradiso, & timui, & abscondi me. Tunc Deus: maledicta terra in opere tuo, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.*

Cur Deus tam severus in *Adamum*, & tam benignus in *Magdalena*

nam? ratio est, inquit *Rupertus*, quia *Magdalena* praecipue erat *Christum*, & peccata sua confessa, non vocata prius a *Christo*, illum habuit respondentem ac sibi dicentem: *Vade in pace*: Contra *Adam* vocatus prius a Deo, fugit, adeoque necesse erat Deum prius loqui & interrogare, *Adam ubi es?* ipse prius debuerat se accusare & fateri culpam suam, & non expectare donec Deus illum vocaret. *Non praecipue faciem Domini in Confessione*, ideo tam severe punitus est: *Magdalena* vero, non vocata prius, *Christum* praevenerat, ideo tam benigne excepta est.

Hoc est quod ait Scriptura: *Tu prius dic peccatum tuum: Rursus: solus in principio accusator est sui.*

Hoc faciunt iusti, inquit Scriptura, quid ergo peccatores? pluri- mi hoc non faciunt sed sunt sicut *Adam*, peccant, & fugiunt quasi dicerent Deo, tu curre post me, & sequere me, & quare me, atque ita, cum illi post peccatum deberent statim clamare: *Ubi est Deus meus?* jam illum per peccatum amisi, ubi est? surgam cum filio prodigo, & ibo ad illum, si forte illum rursus inveniam, & clama- bo: *Pater peccavi*, ego prior fatebor culpam meam, praecipue faciem eius in Confessione, ut ego prior loquar, & ipse respondeat mihi ut *Magdalena*, *Vade in pace*. Sic deberet facere omnis pecca- tor, & non expectare, donec Deus illum quaerit, & clamet: *Adam ubi es?* talis etiam erat *Eva*, talis *Cain*, qui cum debuissent statim post peccatum recurrere ad Deum, & se projicere ad pedes eius, & cum lacrymis delicti veniam postulare, expectarunt donec ipse Deus veniret ad illos, eosque interrogaret: *Quid fecistis*, ideo & ipsi quoque graviter puniti fuere: *Eva* enim dixit: *In dolore paries filios tuos*: *Caino* vero: *Eris profugus super terram*.

Tu ergo prior fateri peccatum tuum, & miserebitur tui Deus, numquam enim peccatorem projicientem se ad pedes eius legitime rejecisse. Hoc primum quod inter alia multa dicit Scriptura de *Moysa* cum esset in monte, scilicet *Moyses loquebatur, & Deus respondebat ei*.

Alterum est quod Deus agens de Sacrificiis sibi offerendis: dice- ret: *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta &c.*

Hinc aliqui occasionem sumunt carpendi pretiosum ornatum altarium, & templorum magnificentiam: Ecce, inquit, non vult Deus aliud sibi altare strui quam terreum, ad quid ergo tantus ho- dieque templorum ornatu? At hi, vel stupidi sunt qui non intel- ligunt in quibus circumstantiis hoc Deus praecipit; vel male-

voli qui malint omnia alia melius ornati quam loca Deo dicata.
 Quæritur ergo cur Deus isto tempore non voluerit aliud sibi
 altare construi quam è terrâ, cum natura doceat nihil esse facis
 pretiosum Deo?

Respondeo 1. cum *Theodoreto q. 44. in Exod.* Cum *Israelitæ*, inquit,
 per 40 annos permanerint in deserto, continenter abeuntes &
 loca mutantes, ideo vult fieri altare de terra, ne cum filii *Israel* ve-
 nissent in terram promissionis, aris ex alia materia constructis
 permanentibus, in illis vicini ethnici dæmonum Sacrificia cele-
 brarent: Altaria enim de terra, momento temporis poterant ever-
 ti, alia non item.

Respondeo 2. cum *D. Thoma 1. 2. q. 102. A. 4. ad 7.* Dominus, in-
 quit, mandavit quod facerent altare de terra, & hoc ad detestan-
 dum idololatriæ cultum; gentiles enim construebant altaria val-
 de sumptuosa & sublimia: Cum autem *Israelitæ* valde propende-
 rent ad idololatriam, volebat illos Deus, quam longe poterat, sum-
 movere à ritibus ethnicorum.

Hicce duabus causis cessantibus, nempe cum *Israelitæ* non am-
 plius peregrinarentur, sed firmo loco consisterent, nec tantum
 esset periculum idololatriæ, tunc voluit Deus, digna sua Majestate
 altaria templumque ædificare, ubi omnia niterent auro atque
 argento.

Templorū
 ornatus non
 carpendus.

Hinc patet magnam esse malevolentiam, & politicam ace-
 bitatem eorum qui templorum altariumque magnificentiam
 carpunt; alii quidem, ne politici videantur, sub prætextu pietatis,
 præferunt enim melius fore si daretur pauperibus: Alii
 vero sub prætextu sumptuum, quos in vanitates, imo & res tur-
 pes interdum effusos tolerant, atque ita malunt diabolo ac mundo
 impendi, quam Deo.

Primi quidem ingrediuntur vestigia *Judæ*, & *Calvini*, *Judæ* qui-
 dem, quia ille volebat ut pretiosum illud unguentum quod *Magdale-
 na* impendebat ungerendo *Christo*, divenderetur, & pretium eius
 daretur pauperibus; Sed *Christus* illum reprehendit, ostendendo
 quod *Magdalena* bene fecisset, *Judas* vero male locutus fuisset: Non
 improbat quidem *Christus* pauperibus benefacere, sed magis probat
 quod sibi fiebat.

In hoc etiam homines illi qui volunt dari pauperibus similes
Judæ sunt de quo dicit *D. Ioannes cap. 12, de egenis non pertinebat ad*

1000, sic illi pauperes non curant quia saepe tam avari sunt ut vix quidquam pauperibus dent, sed non ferunt tam large effundi in Deum ab aliis, quod ipsi vix elargiri audent in usum commodumque familiae, dolentque omnes alios sibi non esse similes.

Quod modo ad *Calvinum* spectat, debacchatur ille contra Catholicos, quod in Templis suis habeant vasa aurea & argentea, aliamque suppellectilem pretiosam, hæc, inquit, pauperibus potius tribuenda sunt, his ornandi pauperes qui sunt Templum Dei vivi, *Christus* ipsemet dicit *Matth. cap. 25*, sibi fieri quod pauperibus sit.

Respondeo 1. Pauperes tam erant tempore *Christi* Templum Dei, quam modo sint: quare ergo *Christus* reprehendit *Indam* quod vellet pretium illius unguenti dari pauperibus, potius quam ungi *Christum*?

Respondeo 2. Verum est *Christo* fieri quod pauperibus fit, sed ideo illi non magis honorifice tractandi sunt quam *Christus*: Est enim magnum discrimen inter personam *Christi* & pauperum, majorisq; meriti est ac pietatis *Christum* ipsum vestire & ornare quam pauperes: Multa etiam sunt quæ hæreticorum, & hominum prophætorum judicio ridicula & absurda videntur, *Christi* tamen iudicio & pia sunt, & plena charitatis, qualia sunt ornamenta, quæ in Templis nostris in honorem *Christi* instituta, ab hæreticis ridentur, sicuti olim à gentilibus explodebantur.

Veniamus modo ad aliud genus huiusmodi hominum, qui arguunt ornamenta Templorum, & altarium sub prætextu inutiliū, vel superfluatorum sumptuum, cum ipsi interea nulli sumptui parcant ut se, filias, servos, domū, rhedas ornent, instruantque convivia; quid dicerent tales homines si quis illos argueret? responderent proculdubio hoc decere dignitatem suam vel statum: Ergone minoris faciunt dignitatem Majestatemque divinam, quam suam?

Si dicant nihil pretiosa ista ornamenta in Templis conferre ad dignitatem divinam, quare ergo voluit Deus à *Salomone* Altaria sibi fieri aurea, Templum undique auro incrustatum? quare à *Moyse* Tabernaculum ubi omnia aurea, coronæ aureæ, circuli aurei, Cherubini aurei, vestes aurei, thuribula aurea, candelabra aurea, denique ipsa emunctoria, & vas ubi emuncta extinguerentur, de auro purissimo?

Hæc aliquis carpat si velit, & dicat, ligneos calices sufficere Deo, quando

quando in Regum mensis bibitur ex argento & auro, quasi vitum Regum pretiosius sit, quam sanguis *Christi*: Dicit sufficere ut Altaria vestiantur simplici tela, aut viliori panno, quando filia eorum & uxores unionibus gemmisque onustae incedunt: Dicit iniuriales esse sumptus vestire Templorum parietes marmore, quando effunduntur opes in ornamenta aularum, rhedarum, equorum fervorum, & vix audeo dicere, etiam meretricum: Quasi vero hoc unum sibi suisque pereat quod divino cultui impenditur.

DISCURSUS IX.

Vocat Deus iterum Moysen in montem Sinai, quid ibi actum. Interea fabricant & adorant filii Israel vitulum aureum.

Postquam *Moyses*, omnia quae prima vice in monte Deus illi mandaverat, populo promulgasset, vocavit illum Deus altera vice in montem, *Cumque ascendisset*, inquit Scriptura, *operuit nubes montem, & habitavit gloria Domini super Sinai tegens illum nube sex diebus. Septimo autem die vocavit eum Deus de medio caliginis; erat autem species gloria Domini quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israel, ingressusque Moyses medium nebulae, ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Eo tempore illi Deus tradidit decem praecipua scripta in duabus tabulis lapideis docuitque modum quo deberet construere Tabernaculum, & ceremonias consecrandi Sacerdotes & Levitas eorumque vestitum praesertim summi Sacerdotis. Quae nimis longum esset ac terribium singula enarrare.

Jam trigesimus circiter dies erat quo *Moyses* agebat cum Deo in monte, nec quidquam de eo audiverant *Israelitae*, praefumo & nebula non poterant illum videre, nullum apparebat signum reversionis: Itaque cum coepisset illos tædere tam longae morae, accurrunt turmatim ad *Aaronem*, & ajunt: *Surge, fac nobis Deos, qui nos praecedant, Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit, forte jam mortuus est, forte devoratus à beluis, forte fugit in interiora deserti, ut non ferat amplius onus nos regendi, nec ducat in terram promissionis: Fac ergo nobis Deos qui nos deinceps praecedant, & eo deducant.*

Quid? vos Deos petitis? & hoc quidem cum statis in conspectu illius montis in quem vidistis Deum cæli descendentem, & timuistis? in conspectu illius montis quem vidistis totum fulminibus ignibusque ardentem, reboantem tonitribus? Quem adhuc videtis stantem in densissimo fumo ac nebula in signum præsentia Dei? Vos Deos petitis qui vos præcedant & viam monstrant, cum habeatis præ oculis columnam & nubem quæ vos hætenus, illa de nocte, hæc de die, viam monstrarunt?

Jam tertio peccaverant *Israëlitæ* præsertim in materia rebellionis & impatientia: Semel in *Mara*; quia non inveniabant aquas dulces: Semel in deserto *Sin*, quia non inveniabant quod comederent: Denique in deserto *Raphidim* quia peribant siti, eo quod nullas haberent aquas; nihilominus tamen non tantum hætenus non puniverat Deus ista peccata, sed etiam benigne illis concesserat quod petierant: Petebant aquas dulces, convertit aquas amaras in dulces, & paulo post duxit illos in amœnissimum locum ubi invenerunt duodecim limpidissimos fontes: Petebant panem, pluit illis Deus panem de cælo: Petebant aquas, fecit tantam copiam fluere de petra ut sese dividerent in torrentes.

Peccaverant quidem prius, manserant tamen fideles Deo in fide veræ divinitatis: Sed modo eo deventum est ut & Deum negent, & benefactorem suum derelinquant, & convertant se ad monstrum idoli: Hoc enorme peccatum non dissimulabit Deus, constabit enim illis multorum millium sanguine ut postea videbimus.

Et merito, quia præter enormitatem ipsius peccati in se, duas potissimum reperio circumstantias quæ enormitatem illam magis aggravant.

Prima est, quod illud commiserint eo ipso tempore quo tam evidentia signa divinitatis, ac præsentia Dei videbant in monte *Sinai*, vel ut loquitur Scriptura, quando videbant speciem gloriae Dei inter fulmina, fulgetra, ignes ardentés, flammás, fumos, & nebulas: Quid poterat esse detestabilius quam in ipso conspectu divinitatis, divinitatem negare?

Altera circumstantia est, quod jam tertio Deus illis non tantum pepercerat, verum etiam post peccata novis beneficiis illos affecerat. Ingens ingrátitudo & intolerabilis.

Enormitas autem peccati in se major esse non poterat, non tan-

tantum quia erat idololatria, sed etiam species atheismi propter primam circumstantiam jam dictam.

Idololatriam fuisse extra Controversiam est, quia idololatria est cultus falsi Dei, hoc est alicujus creaturæ quæ pro Deo habetur, illi autem volebant vitulum sibi fieri quem colerent pro Deo.

Atheismus
convictus.

Speciem Atheismi fuisse hinc patet quod cum verum Deum per manifesta signa de facto viderent, eumque esse scirent qui illos eduxerat ex *Agypto*, non illi hoc adscriberent, sed vitulo jam factis, clamantes: *Hi sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Aegypti.*

Quid enim est esse atheum nisi oculis conspicerem illum totius mundi ordinem ac cursum, & tamen non credere hæc fieri ac regi à Deo ut supremo omnium moderatore ac conditore? Per ea quæ facta sunt, inquit *Paulus*, & quotidie fiunt, potest Deus agnosci, ipsi cæli & terra, & quidquid in mundo est, inquit *David*, alta quasi voce exclamant, Deum esse: Quidquid enim vel in cælo vel in terra spectamus, necesse est ut ab aliqua suprema ratione sit factum, quandoquidem etiamnum nihil omnino sit quod non habeat suam rationem cur sic vel sic fiat. Spectemus singula.

Oculos primum conjiciamus in solem: Ille ne quidem momento cessat à motu, quotidie oritur & occidit, ortu suo facit diem, occasu noctem: Quare hoc? dies mundo necessarius erat ut homines possent laborare, aliaque sua negotia curare? Nox necessaria erat, ut à labore quiescerent, viresque labore fractas influerent ad denuo laborandum.

2. Hic assiduus motus, simul cum influentiis Lunæ ac Planetarum, distinguit inter quatuor anni tempora, hyemem, ver, æstatem, & autumnum: Ad quid hæc quatuor tempora? quia absque illis nihil poterat in mundo subsistere. Si enim semper calores æstatis fuissent, omnia arefecissent & combussissent: Si semper hyems, nihil poterat crescere: Si semper ver vel autumnus, non poterat terra fructus producere idoneos ad usum humanum.

Itaque ne quid simile contingeret, primo necessaria erat hyems quæ terram frigore suo constringeret, ut illâ congelatâ, ac nive madefactâ, gramina ac semina sub terra paulatim putrescerent, turgerent, ac pullularent. 2. Necessarium erat ut hyemem ver sequeretur, tempus mitius, quod terram prius induratam redderet mollem, & congelatam aperiret temperato calore, ut viam de

ritum daret seminibus ac granis ut sese exererent supra terram. Nec hoc erat satis, oportebat enim fructus illos maturefcere, ad hoc calor veris non sufficiebat, sed majori opus erat calore, idcirco necessaria erat æstas. Denique terra rursus aptari debebat ad novos fructus producendos, itaque arari debebat, & feri, & sterconari; Hoc fieri non poterat in hyeme propter duritiem terræ non in vere, tunc enim omnes fructus adhuc teneris, læsi fuissent, & evulsi radicibus; non in æstate, quia tunc tota terra jam maturis fructibus vestita est: Necessarium ergo erat aliud tempus quo terra adhuc mollis, & fructibus nudata possit arari, & feri: Hoc tempus est Autumnus.

Verum sicuti hæc quatuor anni tempora necessaria sunt ad fructus omnes producendos ac perficiendos, sic non minus necessaria erant ad conservationem & sanitatem corporum humanorum. Hæc enim constant ex quatuor Elementis, aquâ, aëre, terrâ, & igne, quæ quatuor diversos humores in nobis causant. Aqua naturaliter frigida est, hinc frigidus ille in nobis humor quem *Phlegma* vocamus, aër humidus est, hinc humor ille qui sanguis vocatur, terra arida est, hinc *Melancholia*, ignis calidus est, hinc *Ira* vel *cholera*.

Hos humores ita inter se temperatos esse oportet in corpore, ut unus non notabiliter alterum excedat, excessus enim notabilis morbidum corpus facit: Ergo ut corpori sua sanitas constet, necesse est ut illi humores suo tempore renouentur ac temperentur. In hunc finem ita quatuor anni tempora disposita sunt, ut tres menses in hyeme frigidi sint, tunc renovatur phlegma, tres humidi in vere, tunc mutatur sanguis, tres menses calidi in æstate, tunc temperatur bilis seu colera, tres denique menses aridi in Autumno, tunc *Melancholia* disponitur.

Ut autem hoc commodius ac suavius sine violentia fiat, inter summum frigus hyemis, & summum calorem æstatis, interjectum est ver, tempus temperatum, utpote nec nimis frigidum, nec nimis calidum, sed habens aliquid ab utroque: Similiter inter calores æstatis, & frigora hyemis, rursus Autumnus interuenit, tempus quoad temperamentum non absimile veri. Quare hoc ne si à summo frigore hyemis, veniretur immediate ad summos calores æstatis, hæc tam subita mutatio corpora turbaret. Quod autem hæc aliquando non ita fiant, non ex natura rei est,

sed per accidens. Quis non videt quanto ingenio ac ratione opus fuerit ad hæc omnia à principio sic disponenda?

Pergamus ulterius, & totam hominis constitutionem contem-
plemur: Inter omnia animantia, inquit *Cicero*, solus homo erecto
vultu incedit; quare hoc? ut cælum, inquit possit aspiceret, & nosse
Deum: Non enim, inquit, homines hic constituti sunt ut incolæ
mundi, sed ut contemplatores rerum cælestium.

Habet homo quinque sensus, quorum quatuor in capite, loco
corporis altiori, statuti sunt, scilicet visus, auditus, odoratus,
& gustus. Ad quid hæc altiori loco? ratio clara est: Visus est se-
ut speculator in turri, qui omnia debet explorare, hostesque de-
tegere.

Auditus & odoratus excipere debent sonitum & odores, cum
autem hæc ex natura ascendant, debebant illi sensus altiori lo-
co constitui: Gustus vero proximus odorati esse debebat, qui
hic optime iudicat de cibo, & potu. Denique quintus sensus,
qui est sensatio, per totum corpus diffusus est, ut totum cor-
pus omnes assultus frigoris & caloris sentire posset, seque contra
illa armare.

Præterea, cum oculi sint quasi custodes corporis, in omnem
partem se debebant posse movere, ut omni ex parte invigilarent,
ne quid homini posset nocere, ideo & claudi possunt ut noxia re-
vertantur, & aperiri ut objecta etiam remotissima usque ad ipsam
cæli firmamentum, in momento possint spectare. Aures vero sem-
per patent, ut etiam in somnis percipere strepitum & sonitum
possint, illæque quasi vigiliæ agant, dum oculi clausi sunt.

Denique ut verbo absolvam, postquam *Averroes Medicus*, quan-
vis impius homo, omnes humani corporis partes per anatomiam
inspexisset, exclamare coactus fuit, tale opus non potuisse fieri
nisi à summo & supremo artifice.

Quid dicam de fruticibus, herbis, floribus, arboribus? nulla
herba tam exigua quæ non habeat suas radices, suum culmum,
suum corticem, sua folia, suas venas: Quæ ratio? radices habet
ut firmetur in terra, & ut per illas exugat succum terræ: Venas
habet, ut ille succus per omnes etiam minimas particulas, disper-
gatur: Cortex servit pro integumento culmi tanquam veste qua
defenditur contra inclementiam cæli, folia ut fructus defendunt
vel contra nimios solis ardores, ne arefiant, vel computrescant.

Hinc

Hinc frutices qui teneriores fructus producant, quales sunt ficus ac vinea, majoribus foliis passim præditi sunt quibus fructus tegantur, ne à borealibus ventis tam facile lædantur. Reliquæ arbores vel habent truncos humiliores, vel elatiores: Fructiferæ, humiliores habent ut facilius fructus carpantur: Non frugiferæ plerumque elatiores sunt ut servire possint navibus domibusque fabricandis.

Itaque verissimum est quod ait *Iob cap. 5.* *In terra nihil fit sine causa, nec factum est.*

Qui inter tot manifesta divinitatis indicia Deum non agnoscat, tanto peior atheus est quo magis convincitur hæc fieri non potuisse nisi ab aliquo Ente supremo quod est infinitæ potentia ac providentiæ. Propterea excusari non possunt *Israëlitæ* ab Atheismo, quod cum Deum in Monte *Sinai* spectarent præsentem, nihilominus illum non agnoscerent.

Veniunt ergo turmatim ad *Aaronem*, vociferantes: *Fac nobis Deus qui nos præcedant; non audebat Aaron hoc facinus recusare, ne à tumultuante plebe occideretur, sed conatus est illud quo potuit modo optimo impedire: Dixit ergo ad illos: Tollite in aures aureas de uxorum, filiorum, & filiarum vestrarum auribus, & afferte ad me.*

Putabat fore ut hac in re facerent difficultatem, nollentque feminæ gratissima sibi & pretiosissima ornamenta detrahere, adeoque non daturas. Sed spes illum fefellit, tam enim ardebant cupiditate habendi idoli, ut mallent carere suis divitiis, quam idolo. Tulerunt ergo, inquit Scriptura, omnes suas in aures ad *Aaronem*.

Nec mora, advocatur plastes qui formam vituli format in argilla, aut simili aliqua materia, liquefacit aurum, infundit in formam, & exiit vitulus aureus: Verosimiliter formam vituli petierant filii *Israel*, quia viderant præcipuum Deum quem adorabant *Ægyptii*, vitulum esse quem vocabant *Apim*, sive *Serapim*; quem ut *Israëlitæ* conspexerunt eductum è forma, exclamarunt: *Hi sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Ægypti.*

Quod raro fit, passim mirabile est: Quod si filii *Israel* soli, & semel tantum fecissent quod hic fecere, nihil videri posset mirabilius; sed quia hoc tam commune jam factum est inter homines ut plurimi vestigiis illorum insistant, ideo mirabile esse desit, sed

ideo detestabilius illud factum esse tam commune, quod nunquam fieri debebat.

Quid fecerant *Israelitæ*? 1. Viri ac mulieres in aures suas aureas contulerant ut inde conficeretur idolum: Et sic, inquit, *Lipomus* auctor *Catenæ*, in constituendis falsis Deorum cultibus liberalissimi erant, in conservando Dei cultu avarissimi.

Sic, inquit idem auctor, plurimi Christiani sunt qui omnia profundunt ut ferviant foedis cupiditatibus suis, & nihil habent pro Deo: Vel, ut ait *D. Ambrosius Lib. 3 de Spiritu S. cap. 18.* Ad sacrilegium largiores sunt quam ad salutem. Si enim agatur de salute æterna per eleemosynas, aliaque pia opera consequenda, nihil habent, solliciti sunt ne quid detrahatur familiæ vel liberis: At si aliena uxor trahenda ad adulterium, vel concubina alenda, nulli sumptui parcent, omnia dilapidantur, quamvis cum magno dispendio familiæ vel liberorum.

Vide quid possit insana cupiditas hominis ad sectandas foedas delicias, ut etiam summam ac potentissimam omnium cupiditatem evertat. Nihil in toto homine potentius auri pecuniæque cupidine, quæ numquam expletur, sed semper clamat, inquit Sapiens, *affer, affer*, quando scilicet agitur de Deo rebusque divinis, tunc enim dicunt se non satis habere ut dent, at ubi voluptates emendæ, tantum habent ut supereffluant, & omnia sic profundunt, ut interdum nihil retineant.

Quænam est ista humanæ naturæ perversitas ut aurum pluri faciat quam Deum verum, & tamen nihili faciat, projiciatque manibus ut impendat fabricandis cupiditatum suarum idolis?

Et post omnia adhuc clamant cum *Israelitis*: *Hi sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Ægypti.*

Voluptasum insania.

Quinam erant hi dii? vitulus aureus: Vitulus animal petulans, aureus, dives: Et vociferamini hos esse Deos qui te eduxerunt de terra Ægypti? Quis rationis compos hinc non exclamabit. O impietatem! Sed videat quisque ne dum *Israelitas* accusat, seipsum condemnet. Vide an non habeas alibi vitulum aureum quem adoras ut Deum vel deam, & à quo putas te educatum ex tædis hujus vitæ, vel aliquando educendum: Est enim, inquit *D. Gregorius, Lib. 18. Moral. cap. 11,* cor humanum olla succensa, carnalibus desideriiis æstuans, à diabolo succensum: Numquid in ista olla seu fornace, cordis tui, fabricata est aliqua Dea, instar vituli petulantis,

ex auro quod in illam injecisti & an per illam jactas te ex servitute *Aegypti* eductum quando deliciis tuis tædia pellis, cum per hoc in majorem diaboli servitutem tyrannidemque incideris? Habesne vitulum aureum in cista conflatum ex bonis injustis, & hunc adoras ut Deum qui te liberavit à paupertate & veniet aliquando tempus cum jacebis in summis angustiis, profecturus ex hac vita in æternitatem, quid tibi tunc proderunt *quæ* isti quos magis adorasti quam Deum verum & clamabis ad me, inquit Deus per *Jeremiam* cap. 2, in die afflictionis tuæ, & dices: *Surge & libera nos*: At ego respondebo tibi & Tu amasti Deos alienos, & ambulasti post eos, ubi sunt dii tui quos fecisti? *surgant illi, & liberent te in tempore afflictionis tuæ.*

Sed videamus quid fecerit *Aaron* cum prodiret vitulus aureus jam conflatus ex prævia formâ, & audiret clamantes filios *Israel*: *Hi sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Aegypti: Edificavit,* inquit Scriptura, *altare coram eo, & præconis voce clamavit dicens: Cras solennitas Domini est.*

Non est credibile quod *Aaron* crediderit hunc vitulum esse Deum: Sed quid ageret in medio plebis tumultuantis & vociferantis? quid ageret & vitam potius exponere debebat, quam insanæ plebi consentire: Poterat illis saltem vitulum tradere, ac dicere: Vos ipsi videritis quid de eo velitis agere: Hoc ego mihi non attraho: Sed cum *Aaron* vult placere populo, eo delapsus est ut crimen idololatriæ appellaret *solennitatem Domini: Cras,* inquit, *erit solennitas Domini,* seu ut habetur in *Hebræo*, solennitas *Iehova*, hoc est, veri Dei.

Quis tam enorme peccatum *Aaroni* ignoscat & sciebat populum nihil aliud velle quam colere idolum, videbat oculis suis vitulum illum non esse Deum, & tamen prætexit illius cultum veram esse religionem, & quod immane sacrilegium erat, volebat haberi pro sacrificio quod vero Deo offerretur.

Quis horreat etiam gravissima scelera, quando religionis nomine, ac pietate velantur? Quænam inde omni ævo scelera non prodire & videte.

Petebat princeps urbis *Sichem* in uxorem *Dinam* filiam *Jacob*: Responderunt fratres *Dinæ*: Non possumus sororem nostram dare uxore homini ethnico & incircumciso: Tu ergo cum omnibus tuis permitte te circumcidi, & assumes nostram religionem, & *Dina* erit

Vitia religionis prætextu pal- liata.

erit uxor tua. Quis poterat credere aut videre sub tanta pietate latere tantum venenum? religionem prætendunt ut tegant quas in animo habebant cædes & homicidia: Circumciditur *Siehem* cum omnibus suis civibus, & quando propter vulnera nemo poterat se lecto movere, ingrediuntur urbem filii *Iacob*, & omnes crudelissime trucidant: Ecce quantum scelus latebat sub nomine ac prætextu religionis.

Si quis audisset *Absalonem* ad Patrem suum *Davidem* dicentem: *Vadam, & reddam vota mea qua vovi Domino in Hebron, & sacrificabo Domino.* Quis non cogitasset illum abire ut fausta omnia, vitamque longiorem precaretur patri suo? longe aberat: leonem enim occultabat sub agno quem dicebat se oblaturum Deo, *ibo & sacrificabo Domino*: Magna pietas offerre sacrificium Deo: Sed quid offeres? thus? hoc tu quidem prætexis, sed mentiris ut decipias patrem ficta pietate, nihil enim aliud animo foves nisi ignes & flammam: Quid offeres Deo? sanguinem bestiarum? sic ais, cum nihil aliud sitias nisi sanguinem patris tui: Sacrificium prætendis, & sub nomine sacrificii tegis parricidium quod animo volvis. Potestne latior via sterni ad quævis scelera quam illa pietate ac religione velare, quo etiam optimi quique possunt seduci, quando sacrilegi fiunt, dum se putant fore religiosos?

Quod si audias *Iudam* proditorem loquentem *Ioan. cap. 12*; non fur est, sed patronus egenorum: Cum enim videret *Magdalenam* pretiosissimo balsamo ungentem pedes *Christi*: *Quare*, inquit, *unguentum istud non venit trecentis denariis, & datum est egenis?* O hominem impium, qui virtute misericordiæ erga pauperes, suam tegit nequitiam, *non enim hoc dicebat*, inquit *Euangelista*, *quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat*, & volebat istâ pecunia marsupium suum implere. Hæc tamen ficta pietas tantam vim habuit ut reliquos omnes Apostolos seduceret, cum non viderent quid intus lateret.

Quid dicam de *Scribis & Phariseis*? quoties illi videbantur vel le legem *Moyse* defendere, cum maximè inhiarent pecuniis? Quoties dicebant *Christum* diem sabbati violare sanando ægrotos, interea dum nihil aliud curarent quam propria commoda. Barbarus est qui palam trahit alios ad peccatum, sed impius est, qui sub velo pietatis alium ad impietatem inducit. Primi caveri possunt, quia ipsorum iniquitas palam apparet: Secundi, capiti rete injiciunt

ciunt antequam advertantur. Igitur magnam animarum pestem induxit Aaron inter filios Israel, quando sub specie solennitatis divinæ, invexit solennitatem & cultum idoli. Mox enim ubi illi audire proclamanter præconem: *Cras solennitas Domini est, surgentes mane*, inquit Scriptura, *obtulerunt holocausta, & hostias pacificas, & sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere, saltare, cantare, tripudiare, aliaque lætitiæ signa ostendere ut solennitatem illam celebrarent.*

DISCURSUS X.

Significat Deus Moyfi in monte quid agatur in populo.

Interea dum hæc agerentur in populo, erat adhuc Moyfes in monte cum Deo, nec quidquam sciebat, sed Deus hoc illi significavit, dicens: *Vade, descende, peccavit populus tuus quem eduxisti de terra Egypti: Recesserunt cito de via quam ostendisti eis, feceruntque sibi vitulum constabilem, & adoraverunt, atque immolantes hostias, dixerunt, Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Egypti.*

Hoc dicto, quasi totus exardescens in iras, *dimitte me*, inquit, *Moysi, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, cerno enim quod populus iste dura cervicis sit.* Deus irascitur, jam stabat quasi armatus fulminibus quæ vibraret in filios Israel, omnesque ad unum disperderet, cum subito dicit *Moysi: Dimitte me*, quid hoc, *dimitte me*? an ergo *Moyses* illius manum aut brachium retinebat, ita ut se movere non posset ad puniendum? quomodo ergo dicitur *Esaiæ cap. 13. Domine rex omnipotens, non est qui resistat majestati tuæ?*

Nihilominus tamen, inquit *D. Hieronymus Epist. 12.* Quando Deus *Moysi* dixit: *Dimitte me*, ostendit se teneri posse ne faciat quod minatus est: Nam preces fervi impediabant Dei potentiam: Tanta ergo est orationis unius hominis justæ potentia, ut ipsam Dei omnipotentiam quasi liget & vincat: Jam enim Deus arcum intenderat, imposueratque sagittas furoris sui ut perderet impios, & tamen furor ille, qui erat instar maris fervescens, non excessit limites suos, quia unus *Moyses* erectis in cælum manibus tanquam duobus objectis aggeribus, furorem cohibuit ne se effunderet.

Ccc

Quan-

*Virtus unius
justi
sufficit ad
integrans
civitates
servandâ.*

Quantum arenarum rupiumque opposuit statuitque Deus, ut furias maris compesceret, recessumque fluctibus imperaret? & unus vir oratione sua sistit, tenetque intra terminos Dei furorem.

O quam felix est civitas vel Respublica, quæ justos habet qui pro illâ orent! imo unus interdum sufficit qui plagas jam paratas avertat. Patet hoc clarius luce ex *Jeremia cap. 5*. Jussit Deus *Jeremiam* clamare ad populum: *Deserta erit omnis terra, lugebit terra, & marebunt cali desuper: à voce equitis & mittentis sagittam fugiet omnis civitas, universa urbes derelicta sunt, & non habitat in eis homo*. Sed mox addit: *Circuite vias Jerusalem, & aspicate, & considerate, & querite in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium, & querentem fidem, & propitius ero ei, hoc est, propter ipsum*.

Ea enim Dei clementia est, ut etiam nemine orante, fulgura deponat è manu propter unius virtutem: Una vidua *Judith* in *Assyrios* pugnat, frangitque omnes hastas *Persarum*, Sola castitate: Sic enim ait Scriptura *Judith cap. 15*. *Fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eo quod castitatem amaveris*. *Judaa* universa liberata est à procella quæ illi incumberebat, fecitque *Judith* se non effunderet in oppida *Palestina*. Per unam feminam ita viros *Assyriorum* accisæ, castraque direpta, ut à minimo, inquit Scriptura, usque ad maximum omnes divites fierent de prædationibus eorum.

Ergo vir unus, & femina una, potuère integram gentem, & integram regionem defendere contra iram divinam, ejusque plagas jam paratas: *Judith* sua castitate profligatis *Assyriis*, *Moyles* oratione facta pro *Israëlitis*.

Non disperdam *Jerusalem* inquebat olim Deus *Isaia cap. 65*, quare? propter servos meos, inquit: Quis ergo defendet *Jerusalem*? non astus Sapientium, non consilia Satraparum, non divinationes Haruspicum, non Philosophorum oracula, non militum robur, non firmitas mœnium, sed servorum meorum orationes ac virtutes.

Ita fit ut unus probus vir, felicitas sit unius integræ civitatis, & unus filius vel filia proba, unius integræ familiæ, propter quos Deus illis parcat, pœnasque paratas suspendit.

Quis ergo non detestetur illos qui nullo habito virtutis respectu, nescio quos homines ad majora officia assumunt ac promovent, qui suis vitiis respúblicas inficiunt ac perdunt, quas unus probi hominis virtus sola magis posset servare quam om-

de improborum ingenium sine ulla virtute.

Quis non detestetur illos parentes, qui interdum filium filiamve pietati addictam, & quorum unica voluptas est, explosis vanitatibus mundi, templa frequentare Deoque servire, minus amant, (utinam non rejicerent) quam liberos qui se totos effundunt in vanitates, & ut loquitur *Paulus*, in sæcularia desideria. Fateor me invenisse aliquando unum alterumve qui felicitatem familiæ suæ adscriberet filiæ Sanctæ quæ se Deo dedicarat in sæculo, & in domo paterna: Sed longe plures esse, qui non sint hujus opinionis, patet ex eo, quod plurimi tali statui sese opponant, impediunt, ac contemnunt.

Sed supra omnes detestandi sunt illi qui verbis & factis ostendant se esse hostes religiosorum virorum; quorum non unus hoc nostro sæculo, & in nostro *Belgio* auditus est palam dicere, eos aut urbibus esse inutiles, aut certe non necessarios, posseque & respublicas & religionem absque illis subsistere; & ita quidem loquuntur illi quibus religio non magis curæ est, quam Pontifex *Calvino* aut *Luthero*.

Ergone nocturnæ diurnæque orationes tot hominum Deo servientium (quamvis nihil aliud facerent) non profunt apud Deum ut respublicas vel civitates servet à plagis, quando unica unius *Moyse* oratio servare potuit gentem tam vastam quæ constabat plusquam decies centenis hominum millibus? nisi forte illi Pseudo politici non magis curent Scripturam quam religionem.

Unde non mirum quod vir summæ dignitatis, ac celeberrimus olim Pontificis concionator acerrimis verbis, armatisque argumentis de cathedra investus fit in hujusmodi homines, quæ postea litteris mandavit: Oportet nos illum suis verbis audire loquentem, ut illi qui se juratos religiosorum hostes profitentur, videant se met esse rerum publicarum pestes, & confundantur.

Grassabatur, inquit vir ille, per *Italiam*, aliasque provincias superiori sæculo teterrima pestis, quando amplissima provincia gubernator, ut malo occurreret, multorum rogatis auditisque sententiis, neciis assensus, afflatam sibi divinitus mentem affirmavit, inditumque consilium, quo si uteretur, urbs, & omnia essent in tuto: Ego, inquit, omnes religiosos provinciæ aditu prohibendos arcendosque censeo.

Horruere omnes, his auditis, hominis crudelitatem, qua servorum

rum Dei fama gravissime lædebat: Nihilominus evicit furor gubernatoris: Vix dies castina illuxerat, cum in foro impressum pependit edictum quo omnes omnino religiosi provinciam ingredi vetabantur. Proæmium autem edicti erat ejusmodi: Eò religiosorum fraudes provectas, ut nisi procul provincia finibus universi, & indistinctè arcerentur, numquam incolumitati civium prospectum foret. Adeoque si qui intrare præsumerent, vel ergastulis includerentur, vel ad triemes amandarentur, vel aliis poenis arbitrariis punirentur.

Expavit ad hæc urbs addictissima religiosi, & cives perculli, in iram acti, vociferari clamareque cœperunt: Ita ne vero? ergo ad nos accedere licet histrionibus, scurris, religiosi non licet? licet meretricibus, *Judeis*, & servis Dei non licet? Quid de nobis dicent aliæ nationes? agafones & muliones quotidie in provincia commeant, & religiosi excludentur? quid dicent *Lutherani* & *Calvinistæ* ubi edicti nostri exemplar acceperint? En, inquit, quid de Monachis Catholici sentiant, quos tales hostes reipublicæ putant, ut ab illis pestem disseminatam suspicentur; quid? illi urbe provinciaque carebunt, quos urbium propugnatores & servatores suis orationibus obsequiisque esse oportebat. Ita cives illi pro doloris modo.

Tunc ipse met Scriptor, qui hæc narrat, hominem illum impium his verbis aggreditur: An ita de Christiana republica male meriti sunt servi Dei, ut eos in odium vulgi vocari oporteret? Qui pro *Christo* paternarum ædium sprevere delicias? qui se bonis omnibus exuere sub *Christo*? qui omni se voluptate, qua mundum fruuntur, privare cum *Christo*? qui noctes diesque in prompta sunt ut agris assistant, nullo morborum, quantumvis pestilentium, discrimine? hisce tu carceres & triemes minaris? quid ergo facient *Turcæ*?

Hactenus magnus ille Scriptor ita invehitur in hostes religiosorum quos putant noxios esse Reipublicæ; nec immerito tam acriter oratione illos perstringit: Mox enim exemplum adfert quo ostendit contrarium esse verum, dum ait: Homini, inquit isti crudeli jam mortuo successit alter, qui non modo non putavit religiosorum fraude inducendam provinciæ luem, sed credidit eorum pietate, sanctique industriâ depellendam, propterea evocavit aliunde celebratissimum oratorem quem Noscomio præfecit

ubi vir iste ita se gessit, ut incolumitatem urbi attulerit.

Hoc est quod dico, & quod dicit Scriptura, nempe quod unus vir Sanctus sufficiat ad integras urbes atque Provincias servandas à plagis divinis, ut hic patet in *Moyse* orante Deum in monte, ut parceret populo in idololatriam prolapsa. Oratio autem *Moyse* erat hujusmodi:

Car Domine irascitur furor tuus contra populum tuum quem eduxisti de terra Egypti in fortitudine magna, & manu robusta? Ne quaso dicant Egyptii: Callide eduxit eos ut interficeret in montibus, & deleret è terra. Quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui: Recordare Abraham, Isaac, & Israel, servorum tuorum, quibus jurasti per te ipsum, dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas cali, & universam terram hanc, de qua locutus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam. Placatusque est Dominus, inquit Scriptura, ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.

Cum hæc postrema verba legeret in Scriptura *Julianus* Apostata, solebat dicere Deum *Hebræorum* esse mutabilem & inconstantem, quod cum statuisset punire filios *Israel*, jam mutet sententiam.

Respondet *Hieronymus* in cap. 5 *Daniel*. Hic nodus, inquit, facile solvitur *Ezechia* Regis exemplo, quem *Isaias* dixerat esse moriturum: & *Ninivitarum*, quibus dictum est: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*: Et tamen ad preces *Ezechia* & *Ninive* Dei sententia commutata est, non varietate judicii, sed eorum conversione qui meruere Indulgentiam. Sic Deus in *Jeremia* dicit, se mala minari populo sed si bona fecerit, minas mutare in clementiam. Rursum bona agenti, bona pollicetur, sed si malus fiat, dicit se suam mutare sententiam, non in homines, sed in opera quæ mutata sunt, neque enim Deus hominibus sed vitiis irascitur, quæ cum in homine non fuerint, nequaquam punit, quod in homine jam mutatum est.

Sententia ergo Dei numquam mutatur in ipso Deo, quia sicut in illo fuit ab æterno, sic in illo etiam in æternum manebit, sed mutatur in ipsis peccatoribus quando ipsi mutantur, si enim de malo mutantur in bonum, absolvit à pœna quos prius damnaverat: Deus tamen, inquit *D. Gregorius lib. 20 Moral. cap. 24*, non mutat consilium sed mutat effectum, dum propter eorum conversionem illos non punit, quos punire decreverat si non conversi fuissent. Denique nulla est in Deo mutatio, sed tota est in homine:

Sententia Dei manet in se immutabilis, sed ejus effectus impeditur ab homine, dum ipse vitam suam mutat in melius.

DISCVRSVS XI.

Moyſes descendit de Monte, frangit lapideas tabulas, & comburit vitulum aureum.

IAm quadraginta dies ac noctes egerat *Moyſes* cum Deo in monte *Sinai*, acceperat Tabulas lapideas, in quibus Deus sua manu scripserat decem praecepta: Cumque intellexisset ex Deo populum suum peccasse, descendit de Monte, & simul cum illo *Iosue* qui toto tempore illi adfuerat.

Cum simul procederent, audivit *Iosue* de longe tumultum vociferantis populi, dixitque ad *Moyſen*: *Vlulatus pugnae auditur in castris.* Respondit *Moyſes*: *non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam, sed vocem cantantium ego audio.*

En quale discrimen sit inter *Iosue* & *Moyſen*, quod enim *Iosue* dicit esse bellicosam in pugnando fortitudinem, hoc *Moyſes* dicit esse turbulentæ plebis lasciviam, & licentiam: Quomodo hoc? *Iosue* quidem in monte fuerat cum *Moyſe*, sed non egerat cum Deo: *Moyſes* vero totus inflammatus prodibat à colloquio Dei, *Iosue* alioquin erat vir probus, quamvis non ita illuminatus ut *Moyſes*, tamen quod summum scelus erat in populo, putabat esse voces de Victoria triumphantium; in hoc laudandus quod bono animo ac simplici corde interpretaretur in bonum, quod revera pessimum erat. Secus ac innumeri cæci mortales omnia bona vel animo iniquo, vel venenata lingua vertunt in malum. Sæpe quæ facta optima sunt, nobis vertuntur in scandalum.

Lingua
mala om-
nia bona
vertit in
malum.

Existimo ego quod si forte aliquis nostrum *Theodorum Dydimum* Eremitam, vidisset *Alexandriae* intrantem publicum lupanar, impudicum dixisset: Si *Abrahamum* stantem cum cultro in manu ut filium suum unigenitum jugularet, insanum putasset: Si *Paulum* Apostolum vidisset se *Judaicis* quibusdam ceremoniis accommodantem, irreligiosum dixisset. Cum tamen primus non aliam mentem lupanar intraret quam ut neptem suam, ovem perditam, inde extraheret, & ad pœnitentiam adduceret, quod & fecit: *Abrahamus* vero ex Dei mandato gladium strinxerat in filium suum *Isaac*, ut exprimeret aeterni Patris amorem in filium suum *Iesum*: *P. aulus de*

aque *Iudæis* se accommodarat pro tempore ut omnes *Christo* lucrifaceret. Quid si *ionam* vidisset quis fugientem à facie Domini, dixisset fortasse: Quomodo hic potest esse Propheta Domini? si eum in Ceto projectum vidisset, punitum putasset pro scelere: Interea hæc fiebant ut exprimeret imaginem Resurrectionis *Christi*.

Sic *Simon* Phariseus ille qui invitaverat *Christum* ad mensam, cum videret *Magdalenam* jacentem ad pedes *Christi*, eosque lavantem lacrymis suis, dicebat intra se: *Hic si esset Propheta, sciret nique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est.*

Et *Magdalenam* peccatricem esse, & *Christum* non esse Prophetam existimabat. Neutrum erat verum. *Christus* enim & Propheta erat, ideo sciebat qualis esset mulier quæ illum tangebatur, & ideo sinebat se tangi: Nec *Magdalena* peccatrix erat, quia jam peccata sua tam copiosis lacrymis profus abluerat: Sic homo iste impius scandalizabatur in eo, quo maxime debebat ædificari.

Phariseus lacrymas *Magdalena* damnavit, *Iudas* vero unguentum illius quo caput *Christi* ungebat, & quod *Christus* optimum opus esse dicebat, hoc proditor ille perditionem vocabat: *Vi quid*, inquit, *perditio ista unguenti facta est?* Si unguentum istud projectum in cloacam fuisset, forte non habuisset *Iudas* quod carperet, sed effusum in caput *Christi* perditio appellatur: Sic non raro quæ in *Christo* impenduntur audacius mordentur ab iis qui se *Christi* discipulos dicunt, quam à *Phariseis*.

Hæc provenire non possunt ab animo puro, quo enim quis sordidior est, eo promptius de alieno opere sententiam fert, alios enim putat esse similes sibi; ideo inter margaritas & gemmas etiam sordes quantumvis minimas se deprehendere plurimi autumant: Dum enim suis sordibus delectantur, etiam delectari se volunt sordibus alterius, quamvis aut nullas habeat, aut valde exiguas.

Si similes forent columbæ quam emittebat *Noë* ex arca, tantum abesset ut gemmas bonorum operum quæ vident in proximo, haberent pro sordibus, ut etiam inter sordes invenirent quod laudarent. Quando *Noë* columbam innocens animal, emittebat ex arca, plenus erat sordibus mundus, natabant adhuc plerisque in locis sordida ac putentia cadavera, jacebant passim ossa mortuorum dispersa, terra aquis imbuta tota lutea erat, ubique fluitabant trabes arboresque exesæ, spectabantur ubique putridæ vestes, & tamen inter tot sordes invenit columba unum ramum virentis olivæ, quem

quem rostro exceptum detulit ad Noë in arcam.

Si tu innocens ac purum animal esses sicut columba, etiam inter maximas fordes proximi tui, invenires aliquid quod gratum est atque laudabile: Sed similis es corvo quem Noë emittebat ex arca, qui non est amplius reversus, quia manebat insidens cadaveribus ut se sordibus illis pasceret, sicut alienis tantum sordibus delectaris, & quando non invenis, fingis & quaris, & si quid invenis, tam exiguum est ut inter tot præstantissima alia opera videri vix possit, multo minus reprehendi aut carpi.

Quis istum hominem ferret qui V. C. Romæ intrans in Templum D. Petri, Miraculum orbis, ubi omnia marmore splendent vel argento & auro, ubi tota architectura ipsam artem superare videtur, solum conjiceret oculos in unum lapidem alibi jacentem in angulo, non rectâ mensurâ dispositum? Insanus est, qui in tanta metallorum marmorumque copia, propter unum lapidem pavimenti, cætera vel præterit, vel despicit. Sic ille est qui inter tot ornamenta virtutum quibus quis præditus est, nihil aliud advertit quam exiguum aliquod vitium, imo quod vix vitii speciem habet: Atque ita cætera omnia vel obscurare conatur, vel in malum convertere.

Talis non erat sponsa in *Canticis*, idcirco tantopere fuit laudata à sponso, cum illi diceret *Cant. cap. 1: Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.*

Non semel, sed bis illam pulchram vocat, & tamen soli dumtaxat oculi dilaudantur: Quia hoc maxime sponso placebat, quod Sponsæ nihil displiceret in aliis. Hoc rarum est, ut quæ pulcherrima est, in aliorum vultu, nævos vel non indaget, si lateant, vel non carpat si prostent. Raro quæ pulchra est, reliquas alicujus fæditatis non arguit.

Ideo gratissima erat sponsa sponso suo tum, quod in se nullam pateretur videri maculam, tum quod nullam videret in aliis. Propterea bis dicitur pulchra, semel propter pulchritudinem propriam, semel propter pulchritudinem alienam, quam sibi in omnibus proponebat, quia in nullo vel minimum nævum videbat vel fæditatem, aut si quid forte videret, aspiciebat illud oculis eolubæ puris ac simplicibus, & in ipsa fæditate inveniebat aliquid pulchri instar rami virentis olivæ. Bis ergo pulchra, pulchra animæ sine nævo, & nullum nævum reflectens in alio, vel si quis erat in

in bonum convertentis, ita amavit sponsus in sponsam, ut vel propterea illam, sponsam suam, amicam suam, columbam suam, formosam suam, sororem suam, immaculatam suam, electam suam, hoc est, præ cæteris omnibus dilectam appellaret.

Hinc enim colligebat ipsius eximiam charitatem in Deum, de qua dicit *Paulus*: Charitas de nemine cogitat malum: Si enim nequam aliquem videt in alio, excusat, si factum excusare non potest, excusat intentionem.

Pergamus in Historia. Jam *Moses & Iosue* appropinquabant ad castra, inquit Scriptura, quando *Moses* vidit vitulum & choros, irasque valde projecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis.

Merito petet hic aliquis, quare *Moses* ita irascitur populo ut Sanctas illas tabulas ipso Dei digito scriptas confregerit? numquid prius sciebat eiusmodi vitulum à filiis *Israel* factum, & idololatricam commissam? sciebat: Intellexerat enim hoc ex ipsomet Deo, cum adhuc esset in monte, illique diceret: *Descende de monte, quia peccavit populus tuus, fecerunt sibi vitulum constabilem, & adoraverunt, quare tunc præ ira non fregit tabulas?*

Respondeo: Aliud est intelligere, aliud oculis suis spectare: Jam vero, inquit Scriptura, *Moses* oculis suis videbat vitulum & choros quibus adorabant illum ut Deum: Scelus enim visum magis irritat quam auditum: Quamdiu enim flagitia tantum ad nos deferuntur, vel interdum non credimus, vel non tam gravia estimamus ut sunt, at ubi oculis spectantur, nec possumus illa diffiteri, & gravitatem videmus. Itaque cum *Moses* populi crimen tantum audiret, flebat, lugebat, orabat, & dicebat Deo: *Quiescat ira tua & esto placabilis super nequitia populi tui*: At ubi vidit, exarsit infuror: An ergo fædiora videbat quam audiverat? nequaquam, sed quod in auribus quasi scintilla fuerat, ubi ad oculos venit, incendium fuit.

Hinc discant Superiores, præsertim Patres ac Matres familias non debere sibi sufficere ut defectus liberorum suorum, aliorumque domesticorum, tantum ad se deferantur, illosque audiant, vel enim pejus deferantur quam sint, si deferantur ex odio vel invidia; vel extenuabuntur ab amicis illius qui accusatur: Oportet defectus illos videre, ut justum feratur iudicium, & juste puniantur. Quare oporteret parentes esse instar *Argi* illius (de quo fabulatur

Poeta quod haberet centum oculos in fronte) totos oculos, ut ipsemet quidquid tota domo agatur propriis oculis spectarent, & non tantum audirent.

Sic erat magnus ille Pater familias *David* qui de seipso testatur, quod inter omnia Regni sui negotia, quotidie perambularet domum suam, ut videret quid ageretur inter servos & aulicos, & si quem deprehendebat peccantem, expellebat e domo.

Sic erat Sancta illa Mater familias de qua *Salomon* in proverbio, quæ considerabat semitas domus suæ, perscrutabatur singulos angulos, infra & supra, ut non tantum audiret, sed etiam videret quid ageretur: Quod enim videtur certum est, quod auditur tantum, sæpe incertum & falsum.

In hanc rem pulcherrimam nobis parabolam proposuit *Christus Matth. cap. 22*: Juvitaverat Rex quidam omne genus hominum ad magnum convivium, cumque jam omnes mensæ accumberent, intravit Rex, inquit Scriptura, ut videret discumbentes. & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

Sapiens Rex qui sic vigilat super convivas suos! nisi enim ipsemet lustrasset convivium, homo ille pro pœna quam merebatur, egregie cum cæteris genio indulgisset: Nullus ministrorum reflexerat illum carere veste nuptiali, aut si reflexerat, nemo illum accusaverat. Adeoque nisi superior suis ipse oculis omnia circumspiciat, scelesti aut latebunt, aut tolerabuntur: Vident facile parentum oculi fordes quas domestici alii aut non vident, aut nolunt videre.

Quid dicam de alio isto Rege de quo etiam sub parabola loquitur *Christus Matth. cap. 18*, quando ille coepit rationem ponere cum servis suis, invenit unum qui debebat ei decem millia talenta: Tanti debiti reus tamdiu latuerat, quamdiu Rex suis ipsemet rebus non intenderat, vix coeperat rationem ponere, cum statim tam immane debitum emerfit, quod nemo fervorum deprehenderat.

Quid loquor de hominibus? ipsemet Deus cujus oculis omnia patent, noluit ferre judicium de ædicatoribus Turris *Babylonica*, nisi prius magis particulariter vidisset quid agerent: *Descendit enim*, inquit Scriptura *Genes. cap. 11*, ut videret turrim quam edificabant. Ad instructionem nostram hoc fecit Deus.

Eundemque in finem nobis in exemplum proposuit *Moyse* descendentem de Monte cum *Iosue*; hic *Moyse* dicebat: *Vinlatas pagana auditur*

auditur in castris : Insania populi vitulum aureum adorantis , *Iosue* videbatur tumultus pugnantium : Non est ita, inquit *Moyfes*, *voce* constantium ego audio : Hic vides quanto perspicacior sit superior quam subiectus. Quis justior, quis prudentior *Iosue* ? nihilominus post quadraginta dies in Monte exactos orando, lasciviam idololatrantium interpretatur fortitudinem dimicantium. Cum ergo subditi ac domestici plerumque in aliam partem detorqueant defectus quos vident, necesse est ipsos parentes invigilare ut oculis suis defectus perspiciant, alioquin raro aut numquam emendabuntur : Sæpe enim periculosum est credere deferentibus, & temerarium plectere quod tantum auditur ex aliis.

Cum ergo *Moyfes* vidisset vitulum, & filios *Israel* circum saltantes, & Sacrificia illi offerentes in ara quam extruxerat *Aaron* frater ejus : *Accipiens vitulum*, inquit Scriptura, *combussit, & contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel.*

Quid putas causæ fuisse quod *Moyfes* vitulum non tantum absciderit, sed etiam contriverit, nec tantum hoc, sed etiam pulverem sparserit in aquam, nec hoc tantum, sed etiam bibendum illum pulverem dedit filiis *Israel* ? numquid satis occursum erat idololatriæ si idolum dejecisset, aut contractum in partes fodisset sub terra ? non erat satis : Si enim dejecisset tantum, poterant iterum illum elevare : Si fodisset tantum sub terra, poterant illum inde rursus eruere : Si pulverem tantum sparsisset in aquas, poterant illum rursus colligere : Si arā tantum evertisset, poterant illam rursus extruere, & redire ad idololatriam : Voluit ergo *Moyfes* idolum istud ita destrui, penitusque perire, ut ne pulvisculus quidem amplius superesset, Idcirco bibendum pulverem dedit filiis *Israel* ; tunc enim nulla prorsus spes erat relabendi in idem peccatum ; hoc est quod ait *D. Ambrosius in Ep. ad Rom. Moyfes*, inquit, vitulum in pulverem redegit, ut omnia impietatis aboleret vestigia. Facile enim reviviscere potest quod non plane interiit : Quapropter ut quem peccati vere poeniteat, interitus peccati debet esse sine ulla reparatione, & sic excidi, quasi numquam fuisset, si enim adhuc reliquias servas, in animo, scintillæ sunt quæ possent data occasione erumpere in vastum incendium : Et quid prodest poenitentia ubi deest perseverantia ?

Puto hoc Deum significare, nosque admonere voluisse constantiæ, quando decem præcepta insculpsit lapidi, promptior qui-

quidem excipiendis characteribus est charta, sed facilius inde delentur. Tardius lapis inciditur, sed impressas semel litteras, nulla perfrictione, & non nisi multo tempore inde eraseris. Hoc vult Deus, ut ita perstes in ejus legibus, ut non deficias.

Hinc gravius perstrinxit *Petrum Christus* cum vacillaret in fluctibus, quam cum illum negaret in aula. Cum illum negaret, tantum respexit; cum vacillaret, severe reprehendit, dicens: *Modica falsi quare dubitasti?* An ergo pejus vacillare, quam pejerare? In Mari falsus est *Christum* esse Dominum: *Domine, inquit, salvum me fac;* in aula dicebat: *Non novi hominem:* Cur ergo solis oculis movet *Petrum* dum pejerat, & tam severe agit dum vacillat? Quia in aula perfidiæ arguitur, non inconstantia, non enim prius confessus fuerat *Christum*, & deinde negaverat. Sed in Mari aliquantisper impavidus calcaverat fluctus: At cum videret intumescere Mare, ventumque insurgere, timuit, & à constantia defecit. Ideo *Christus* levius illius perfidiam arguit quam inconstantiam.

Postea cum *Christus* vellet explorare num *Petrus* jam staret firmus, tertio petiit ab illo: *Simon amas me?* hæc trina interrogatio, inquit *Augustinus*, respondebat trinæ negationi: Ergo cum ter tepidasset coram ancilla, videbatur de audacia ac fortitudine interrogandus, & tamen *Christus* illum interrogat de amore. Sic est, sed oportet attendere ad illud quod sponsa dicit in *Canticis cap. 8: Innotis*, inquit, *ut mors dilectio:* Ergone hoc solum de Charitate dici poterat quod sit fortis ut mors? quare ergo *Paulus* 1. *Corinth. cap. 13*, tot speciosis titulis charitatem exornat? dicit enim: *Charitas patientis est, benigna est, non amulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit que sua sunt &c.* Quare ergo Sponsa à sola fortitudine ac constantia charitatem laudat, & quidem ejusmodi quæ similis est fortitudini mortis?

Respondeo, quia hæc excellentia præ cæteris Deo gratissima est: Sicut enim mors, quos abstulit è vita, non patitur amplius reviviscere, sed cadavera eorum sepulchro condita penitus arroduntur & exeduntur, ita ut tandem nihil profusus remaneat; non aliter Charitas vitia quæ semel jugulavit numquam deinceps finit emergere, & pestes illas animæ ita sepelit, ut nulla spes superfit recuperandæ pristinae libertatis. Recte ergo *Christus* interrogat *Petrum* an se amet ut videat ejus constantiam & firmitatem in bono; quæ diceret: Si amas me, securus sum quod non amplius vacillabis, & ad

Peccatorum
reliquia
penitus au-
ferenda.

ad antiqua peccata redibis, jam enim ista ita perierunt, quasi numquam omnino fuissent.

At quæret hic aliquis: Ergone ita perire oportet peccata quæ fecimus, ut numquam illorum amplius meminerimus? Hoc non: Quamvis enim *Moyſes* vitulum aureum usque ad ultimum pulvisculum sustulisset ex oculis filiorum *Israël*, ne, si aliquid superfuisset, rursus ad peccandum provocarentur, noluit tamen auferre de illorum memoria, nam postea non semel illius peccati mentionem fecit, ut illius memores, semper illud deslerent, & tanto magis firmarentur in bono.

Sic ait *David* *Psal. 50.* *Peccatum meum contra me est semper.* Semel ipſus erat *David*, semper flevit. Hæc enim poenitentia vis est, ut hominem ita ad se rapiat, ut vindictam sumat de scelere commisso.

Hoc ipsum etiam videre poteritis in muliere *Samaritana*. Hæc post colloquium habitum cum *Christo* ad fontem *Jacob*, regressa est ad civitatem, ibique cœpit clamare ad cives: *Venite, & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcumque feci*: Mulier, quid ais? dicis *Christum* tibi dixisse omnia quæcumque fecisti? an ergo tibi dixit quoties Synagogam adieris? quam frequenter foras exieris animi gratia? quoties alienos lares adieris epulatura? dixit ne tibi ubi nata, ubi educata sis, qui tui parentes? dixit ne quoties egressa ad forum ut quidpiam emereres? quoties urbe egressa ut aquam haurires? numeravit ne tibi dispendia quæ fecisti in libidinem, sumptus quos fecisti in vestes? &c. Nihil horum: Hoc unum dixerat *Christus*: *Quinque viros habuisti, & nunc, quem habes, non est tuus vir.* Quomodo ergo tibi dixit omnia quæ fecisti, cum illud unum tantum facinus tibi objecerit?

Vultis scire mysterium? ita mulierem pudere cœpit illius sui flagitii, ut rerum cæterarum oblita, turpitudinem dumtaxat suam ore menteque revolveret: Miraris prima doloris sui horâ feminam obliteratis in corde rebus universis de suo tantum crimine recordatam? *Davidem* intuere inter turbas & milites, & tot regni negotia, peccati sui numquam immemorem; dicit enim: *Semper peccatum meum contra me est.*

Tu ergo tot criminum reus quid agere debes? debes illa peccata ita destruere ut nullæ amplius superfint reliquæ, ita tamen ut illorum interdum memineris, ut quamvis penitus excisa, per poeni-

nitentiam, interdum defleas. Sicuti enim interitus peccati debet esse talis ut amplius reparari non possit, ita animus peccatoris post peccatum deletum debet esse tenacissimus virtutis, ne rursus fiat inconstans & à recta via deflectat.

Contrito jam vitulo aureo, convertit se *Moyſes* ad *Aaronem* fratrem suum, & ait: *Quid tibi fecit hic populus ut induceres super eum peccatum maximum? Cui ille respondit: Ne indignetur Dominus meus, tu enim nosti populum istum quod pronus sit ad malum: Dixerunt mihi: Fac nobis Deos qui nos precedant: Huic enim Moyſi, qui nos eduxit de terra Egypti, nescimus quid acciderit. Quibus ego dixi: Quis vestrum habet aurum? tulerunt, & dederunt mihi, & projecit illud in ignem, & egressus est hic vitulus.*

Adverte hic 1. Quod *Moyſes* non populum qui aderat, sed *Aaronem* fratrem alloquitur, eumque peccati arguat: Numquid populus primo accesserat ad *Aaronem*, & postularat ab eo ut sibi faceret Deos? quare ergo non potius populum reprehendit quam *Aaronem*? quia *Aaron* illorum superior erat; ut discamus, inquit *Oleſter*, rectoribus & parentibus imputari subditorum peccata; quid ergo peccatur domi tuæ vel à tuis, tibi vitio dandum est.

Hinc *Apoſtolus Paulus* sic argumentatur *Hebr. cap. 13. Obedite propositis vestris; ipsi enim pervigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris.*

Parentes
ac Superiores
lucè
subditorum
peccata.

Hoc argumentum sic exponit *D. Chryſostomus* in hunc locum: Audiant principes, inquit, *Apoſtolus* dicit: Sicut obedienter oportet esse qui reguntur, sic rectores vigilantes decet esse: Periculum enim imminet: Omnium quos regis, rationem redditurus es. Miror si potest salvari aliquis rectorum.

Iisdem vestigiis insistunt alii Patres. In primis *D. Gregorius Lib. 24. Moral. Cap. ult.* Tot solus, inquit, animas habes, quot regendis subditis præes, de omnibus enim districto iudici tibi reddenda est ratio.

2. *Origines Hom. 20 in Numer.* Dicitur *Numeror. cap. 25*, quod omnes *Israëlitæ* commiserint idololatriam, iussit *Deus* omnes populi principes suspendi in patibulis. Vides, inquit *Origenes*, quæ sit conditio principum, non solum pro suis propriis puniuntur delictis, sed & pro populi peccatis coguntur reddere rationem.

Quemadmodum enim à pastore exigitur ratio illius ovis, quæ in grege sibi commisso, periit, vel à lupo devorata est, nec admittit

titur excusatio, quia penes illum erat ovium cura, quas ex officio servare debebat. Sic etiam rationem exiget Deus ab his qui regunt, si subditi pereant, vel ab inferni lupo discerpantur.

Hæc enim omnia culpæ & negligentiae gubernantium imputabuntur, quia subditorum vitam servare, & salutem procurare tenebantur.

Timeant ergo, inquit *Franciscus Labbata*, Patres & Matres filiorum filiarumque peccata: Timeant Magistri discipulorum vitia: Timeant Domini famulorum ac subditorum delicta, illorum enim omnium illis reddenda erit ratio coram tribunali supremi iudicis. Ab omnibus enim petet Deus, inquit ille idem auctor, quod *Pharisæi* petebant à *Christo*, dicentes: *Quare discipuli tui non lavant manus suas antequam comedant?* habebant hoc illi pro gravissimo crimine, & sciebant *Christum* esse illorum superiorem, ideo non à discipulis, sed à *Christo* rationem exigebant.

Sic, inquit, à iudicibus petet Deus: Quare Ministri vestri non laverunt manus suas? macularunt enim illas accipiendo munera, & divitum scelera impunita reliquerunt propter pecunias, egenorum vero delicta non adeo gravia accusarunt.

Petet à parentibus: Quare liberi vestri non laverunt manus suas? deturparunt enim illas expendendo pecunias in libidines, in voluptates, in vanitates, in lusus, in nugas. Illi erant oves vestrae, vos eratis pastores: Dedi vobis quatuor, quinque, vel sex oves regendas, video unam alteramve abesse: ubinam sunt? quo abiere? periire? hæc tua culpa est, ergo sanguinem illius animæ jam de manu tua requiro, redde rationem: Si non possis? reus es, tibi enim imputandum est quod illi peccarunt.

Si ita res agitur, quid mirum quod *David Psal. 18* alta voce exclamet: *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce servo tuo.* Primo petit mundari à propriis peccatis, deinde ab alienis: Sed, si aliena sunt, quid habet sibi ab illis timendum? respondet *Euthymius*: *David*, inquit, rex erat, & noverat reges ac Dominos obnoxios esse subditorum peccatis.

Denique contra rectores inclamat Deus *Ve*, hoc est, minatur æternam damnationem: si negligentes sint, & gregis sibi commissi curam non gerant: *Ve*, inquit *Ezech. cap. 34*. *Pastoribus Israël, quod infirmum fuit, non consolidastis; quod aegrum, non sanastis, quod confractum, non alligastis; quod abjectum, non reduxistis; quod perierat,*

rat, non quaesistis. Hoc vobis dicitur quotquot estis animarum pastores, vobis enim imputabitur si quod illæ damnum fuerint passæ, adeoque vos non minus plectendi estis quam ipsæ.

Adverte 2. Ideo *Aaronem* merito à *Moyse* fuisse correptum, quia non gesserat se ut Superiorem decebat, debebat enim fuisse fortis, & animose resistere *Israëlitis* petentibus ut faceret sibi idolum; sed tam languidus ac pusillanimis fuit, ut non tantum consenserit quod petebant, sed etiã aram extruxerit idolo quod non petebant.

Optime quadrat in illum quod clamat Propheta *Zacharias* cap. 11. *O Pastor, & idolum!* Idola, ut ait *David*: Oculos habent, & non vident, aures habent, & non audiunt, linguam & guttur habent, & non clamant. Ergo cum *Aaron* esset pastor, idolum factus est: Habebat enim oculos, sed non videbat enormitatem peccati quod volebant committere filii *Israel*: Aures habebat, sed non audiebat illos aliquid petere quod destruebat honorem ac majestatem: Linguam & guttur habebat, sed non clamabat contra illorum impietatem, debebat manibus ac pedibus se illis opponere ut tantum crimen impediret.

In hac re defuit etiã *Heli* Sacerdos respectu filiorum suorum: Audi quid de illo narret Scriptura *Lib. 1 Reg. cap. 2*. Jussit illi dici Deus: *Quare calce abjecisti victimam meam, & munera mea qua præcepit ut offerantur in templo, & magis honorasti filios tuos quam me? ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum.* Si rem penitius inspiciamus, videbimus non Sacerdotem *Heli*, sed filios suos hujus sceleris reos fuisse: Illi enim primitias sacrificiorum absumebant, & tamen illorum pater punitus fuit à Deo, quia non satis fortiter illos objurgarat: *Quare inquebat, facitis res hujusmodi quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? nolite filii mei: Non enim est bona fama quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini: Quamvis Heli hoc modo filios suos increpauisset, pœnas tamen subijt. Quid ita? audiamus Chrysostomum *Lib. 3 Advers. vituperat*: Minas, inquit, *Heli* addere debuerat, & à suo conspectu filios amovere; & verberibus afficere, sed cum intempestive illis parceret, & suam perdidit, & illorum salutem. Audiamus etiã *D. Hieronymum *Lib. 1 Advers. Pelag. Heli**, inquit, corripuit filios, & punitus est, quia non tantum corripere debuit, sed abjicere, & è templo expellere, inquit *Theodoretus*: Superiorem fortem esse oportet contra vitia subditorum, &*

pariter

parentes contra peccata liberorum, & omni vi ac conatu illis resistere, ut impediatur, & quia hoc *Aaron* non fecerat, sed condescenderat voluntati pravæ *Israelitarum*, ideo tam acriter fuit oburgatus à *Moyse*, dicente: *Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super illum peccatum maximum?* quasi diceret: Quod probrum est istud, quod tu, qui Superior eras, non fortius te gesseris, debebas vitam tuam potius amittere, quam permittere ut subditi tui tam enormiter contra Deum peccarent.

DISCURSUS XII.

Moyse punit *Israëlitas* propter peccatum *Idololatriæ*.

Moyse non contentus infame illud idolum vituli penitus destruxisse, & *Aaronem* in præsentia totius populi tam acriter perstrinxisse, posuit se, inquit Scriptura, in porta castrorum, hoc est, in primo aditu, clamavitque alta voce: *Si quis est Domini, jungatur mihi: Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi: Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum: Ite & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum: Feceruntque filii Levi juxta sermonem Moyse, cecideruntque in die illa quasi viginti tria millia hominum.*

Hæc procul dubio est horribilis pœna; tot millia coedi, & quidem à propriis fratribus, cognatis, & amicis, propter unum peccatum, & quidem nemine resistente, nemine contradicente.

At ego dico: Numquam supplicium grave est, ubi scelus non est leve: Agnoscebant filii *Israel* gravitatem peccati sui, propterea nemo resistebat, sed omnes timor invaserat mixtus dolore.

Sic cum *D. Petrus* uno alterove verbo, quasi fulmine, *Ananiam*, & uxorem ejus *Saphiram* occidisset, timor exortus est in Ecclesia, & nullus hiscere ausus est: Præstabat vox *Petri*, quod *Neronis* gladius non potuisset, uno ictu duos interficit, & omnes timent; imo isto ictu Ecclesia mirabiliter aucta est. Ita severitas, si reum plectit, medicina est, si vero innocentem vulneret, venenum & laniena est: Non mirum ergo si fulminante *Petro*, nullus turbatur, nullus

se opponit, imo Ecclesia crescit, quando *Petrus* ejus membra, quæ putrida erant, absciderat.

Tradebat *Paulus* impudicum aliquem *Corinthium* Satanæ: nihil ex horrore supplicii inter Neophytos murmur, nulla in ejusdam damnatoque indignatio: Quin ita eum *Paulus* brevi emendatum intellexit, tantoque dolore confectum, ut quem Satanæ tradiderat, inter amplexus suos reciperet. Numquam aliter peccator loqueret, dum plectitur, modo gravitatem vel unius delicti agnoscat. Numquam enim detrectat æger ferrum aut ignem ubi pus ferret, quisquis enim illum secat aut urit, non vulnerat, sed curat.

Veniebat *Christus* in templum, factoque de funiculis quasi flagello, violatores templi cæcidit, dure excepit, audacter expulit, oves fugavit, nummos effudit. Nullus illi sese opposuit: Et tamen cum aliquando curvam feminam sabbato curasset in Synagoga, acerbè fugillatur: Nam, ut ait *Lucas cap. 13. Archisynagogus indignans, quia Sabbato curasset Iesus, dicebat turbe: Sex dies sunt in quibus oportet operari. In his ergo venite & curamini, & non in die sabbati.* Cur ergo tam meticulosi sunt *Pharisæi* coram *Iesu* in templo ut non audeant hiscere quando vendentes expellit è templo, & tam acubi quando curat feminam in Synagoga? an Synagoga sanctior est templo? nequaquam: Sed quamvis ignominiosum sit eam flagellis, tamen quia sciebant illos qui cædebantur, reos esse gravioris peccati, adeoque justè pœnam mereri, filebant: Quisquis enim sanctuarium Dei convertit in speluncam latronum merito cæditur, nullo patrono, pro peccante, loquente, nullo cædenti obfistente, idque non supplicium appellandum est, sed sacrificium.

Ipsemet *Absalon*, qui fratrem suum jugulaverat, patrem reventabatur cum illum amandasset in exilium: Cum enim illum tederet exilii, mallebat mori quam patrem non videre, dicebat enim *Lib. 2 Reg. cap. 14. Obsecro ut videam faciem regis, quod si memini est iniquitatis mea, interficiat me. Quem regem Absalon, videre optas? Duvidem: Illumne qui te cædit? qui te expulit? qui te etiam rebellem pati non potest? illum ipsum volo videre: At fratricidam execratur. Non curo quod Patri exosus sim, nec agrè fero, qui fratrem trucidavi, dum enim culpam confidero, fatcor me pœnat meruisse, & jure à patre plecti.*

Hæc eadem fuit causa cur nemo *Israelitarum*, *Moyfi* intra unum

diem viginti tria millia hominum occidenti, fuerit reluctatus, & tamen populus ille tam erat effrænis, tam audax, ut non vereretur interdum clamare & murmurare contra cælum: Alias non tantum soleret *Moysem* & *Aaronem* objurgare, sed etiam lapidare: Jam vero omnes se continent, omnes silent, quia poterat *Moyfes* illis respondere: *Peccastis peccatum maximum*. Tam enorme vulnus non poterat nisi tali sectione curari.

Quis jam conqueri possit de Deo si interdum gravissimis poenis integras urbes, regna, & provincias, peste, fame, bello castiget, quando maxima pars incolarum, rei sunt gravissimorum delictorum? Hoc unum possunt clamare: *Omnia qua fecisti nobis, Domine, in vero iudicio fecisti, quia peccavimus tibi, & mandatis tuis non obedivimus.*

Mirati sumus *Israelitarum* silentium in perferendo tam horribili supplicio, non minus mirabilis videtur fortitudo Levitarum, qui illud iussu *Moyse* inferebant. Sed tantum potuit ducis præsentia, qui ultionem quam imperabat, suo ductu auspicabatur. Tantum quippe valet Superiorum præsentia & exemplum, ut quæ impossibilia poene videntur, animosè ac fortiter executioni mandentur. Præeant duces in bello, præeant superiores in cœtibus, præeant parentes in domibus, & mox ad difficilia quæque superanda subiecti sequentur, nisi aut pudorem omnem excusserint, aut nullius animi sint. Verissime dixit *Chabrias*: Terribilior est exercitus cervorum duce leone, quam leonum duce cervo. *Aaron* timidus erat ut cervus cum cederet idololatri, & perdidit castra tot insignium bellatorum, qui erant instar leonum.

Sed *Moyse* erat instar leonis, sub tali duce invadunt Levitæ eadem castra, & ex cervis leones effecti sunt. Quod habet locum in bello, etiam habet in familiis.

Imperent parentes & præeant liberis, nihil erit quod non audebunt: Quod si tantum imperent, & non præeant, parum efficient. Imperaverat aliis sponsa in *Canticis cap. 2*, dicens: *Capite nobis vulpes qua demoliuntur vineas*, vulpes erant vitia, vinea erat domus ipsius, volebat tollere vitia è domo sua, imperabat aliis ut hoc facerent, *capite nobis*, inquit, sed non præibat: Cum ergo domum ipsius perlustrarem ut viderem captas vulpeculas, nullam captam inveni. Unde hoc? quia imperaverat tantum, & non præcesserat: Adeoque non debebat tantum clamare: *Capite vulpes*,

Ecc 2

sed

sed dicere, *capiamus*, ego faciam vobiscum, & ego ad istam expeditionem vos ducam. Ubi Superior non præsens, & præsens non est, ibi non facile vulpes quæ vineas corrumpunt, capiuntur, aut eliminantur.

Quando diabolus seminavit inter triticum zizania, agri Dominus aberat: Quando aberat *Jacob*, tunc fratres vendidere *Iosephum*, & commisere adulteria, sic non potest pater etiam à Patriarchis abesse quin pessimis sceleribus corrumpantur: Nihil dico de *Dina* filia *Jacob*, quæ violata est patre absente: *Abel* à *Caino* jugulatus est cum *Adam* procul abesset: *Absalon* *Amnonem* fratrem suum trucidavit in Epulo ad quod *David* pater ejus venire noluerat: Quando nam discipuli dispersi fuere? quando *Christus* raptus erat in pratorium: Si nec Apostoli constitere sine præceptore, quomodo stabunt, etiam milites crucis, sine duce? Etiam excubante *David* irruebant lupi & ursi in gregem ipsius, quid ergo non metuumdum est gregibus illis, quos nec *David* præsens, quique eis præsunt, non excubant, sed negligunt? Hinc illæ lacrymæ quibus deploramus & familias, & alios hominum cætus corruptos, & plenos vulpeculis quæ illos demolitæ sunt. Si omnes superiores essent ac *Moyse*, nullus subditorum esset qui non incitaretur ad magna.

Altero die postquam tot hominum millia fuerant trucidata, *Incutus est*, inquit Scriptura, *Moyse* ad populum, & ait: *Peccastis peccatum maximum: Ascendam ad Dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro.* Timebat *Moyse* ne post tot hominum millia jugulata, Deus ceteros omnes per partes deleteret.

Cum ergo rursus ascendisset in montem, sic Deum allocutus est: *Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi Deos aureos: Aut dimitte illis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro vite.*

Mirabilis oratio & modus loquendi in quo Sancti Patres & interpretes non unam difficultatem inveniunt, & ideo in opinionibus non conveniunt.

1. *S. Hieronymus* *Epist. ad Algasiam*, & *D. Gregorius* *lib. 10 Moral. cap. 7*, per librum Vitæ de quo petit *Moyse* deleri, intelligunt librum vite præsentis, adeoque dixerit *Moyse*: *Aut dimitte istud peccatum, aut occide me, & tolle me de hac vita.*

2. Alii sic accipiunt ut dixerit, aut dimitte, aut tolle me de hoc officio ut non sim amplius legislator populi.

Sed hæc non satisfaciunt, reperio enim in variis Scripturis quod liber vitæ significet librum illum, hoc est, memoriam & mentem divinam in qua Deus conscripsit omnia nomina salvandorum.

3. Ergo *S. Augustinus* q. 147 putat *Moyſis* verba sic intelligi debere: Aut dimitte populo hoc peccatum, aut dele me de libro vitæ æternæ; sed certus sum quod me non delebis, ergo restat ut dimittas & parcas populo.

4. Abbas *Rupertus* hoc loco videtur mihi genuinum & verissimum sensum invenisse: Hæc, inquit, erat oratio *Moyſis*: Si non dimittis populo, dele me de libro vitæ æternæ: Malo enim inde deleri quam populum perire, hunc enim pluris facio, & plus diligo quam meipsum, malo ut unus ego delear quam tot hominum milliones, malo ut tua gloria à toto populo celebretur quam à me solo, malo totum populum salvari, quam me: Aut ergo utrumque scribe in libro vitæ, & salva, aut si alterutrum vis delere & perdere, me unum potius dele quam totum populum.

Denique *S. Chrysostomus* in cap. 9 *Rom.* *Bernardus Serm.* 12, in *Cant.* *Theophylactus acumenius, Casianus*, & alii dicunt *Moyſen* non tantum serio optasse, sed etiam postulasse à Deo ut illum potius privaret æterna beatitudine, Deique conspectu, quam populum perderet.

Hinc alia difficultas exurgit, nempe an alicui liceat sibi optare damnationem ut alios salvet. Videtur enim hoc esse contra charitatem Dei, qui enim optat damnari, aut privari visione Dei, optat Deum non amare in altera vita, ubi charitas est perfectissima.

Respondeo *Moyſen* ita abreptum fuisse amore in suum populum, ut de hisce circumstantiis non cogitaret, hic enim simpliciter comparabat suam propriam beatitudinem, cum beatitudine tot millium hominum, mallebat autem beatitudine sua carere, quam Dei gloriam periclitari, non solum apud gentiles, sed etiam apud *Israelitas*: Gentiles, quia illi Deum vocassent crudelem si totam istam multitudinem populi in deserto occidisset; *Israelite* vero, qui omnes in æternum periissent, blasphemassent Deum in inferno. Existimabat ergo *Moyſes* melius esse ad gloriam Dei ut ipse solus periret quam omnes: Eiusdem opinionis videtur fuisse Apostolus *Paulus* quando optavit anathema esse pro fratribus suis.

Cætera quæ sequuntur in libro *Exodi*, nihil particulare habent quod spectet ad instructionem vel mores: Per septem enim postrema capita nihil aliud describitur quam tota Architectura Ta-

bernaculi cum omnibus suis partibus & ornamentis. Liber *Leviticus* qui sequitur, & est tertius liber Scripturæ, agit de Sacrificiis, earumque varietate & distinctione. 2. De personis offerentibus, earumque præparatione ac dispositione. 3. De temporibus Sacrificio destinatis, nempe de festis. 4. De votis. Hunc librum dictavit Deus *Moyfi* in deserto cum *Israelitæ* adhuc morarentur juxta montem *Sinai*. Ingentem habet materiam & variam; seligemus ea quæ maxime possunt servire ad mores.

P A R S I V.

In Librum Levitici.

DISCURSUS I.

Præscribit Deus Moyfi ritus holocaustorum primo ordinem, bonum &c.

Antequam veniamus ad rem ipsam, oportet scire quid sit Sacrificium. Dico igitur: Sacrificium est oblatio rei sensibilis à legitimo ministro facta Deo, per realem immutationem, ad testandum supremum illius dominium, & nostram subjectionem.

Dico *per realem immutationem*, quia in hoc distinguitur Sacrificium ab oblatione, quod in hac res integra offerebatur Deo, in Sacrificio vero res occidebatur si esset animata, si inanimata, confindebatur, conterebatur, comburebatur, vel effundebatur, & sic immutabatur, vel occidebatur.

Hinc sacrificare *Græcè* dicitur *θύειν*, *Hebraicè* *Zabach*, utrumque significat occidere, vel mactare.

Occisione autem ostendimus Deum esse omnium Dominum, ac præsertim necis ac vitæ quando offeruntur animata.

Res vero inanimatæ quæ offerebantur, vel erant liquidæ, ut sanguis, oleum, vinum, hæc effusione offerebantur: Vel erant solidæ, ut panis, similitæ, sal, thus, manipulus spicarum virentium, triticum.